

LÄHISUHDEVÄKIVALTAAN PUUTTUMINEN

Toimintamalleja Liedon, Tarvasjoen, Marttilan ja Kosken
toimijatahoille

Sisällys

ALKUSANAT	1
1 JOHDANTO	2
2 LÄHISUHDEVÄKIVALLAN MUODOT	3
3 VÄKIVALLAN TUNNISTAMINEN	4
4 VÄKIVALLAN VAIKUTUKSET	6
4.1 VAIKUTUKSET UHRIIN	6
4.2 VAIKUTUKSET VANHEMMUUTEEN	12
4.3 VAIKUTUKSET LAPSEEN	14
4.4 LÄHISUHDEVÄKIVALLAN VAIKUTUKSET ERI-ikäisiin lapsiin	17
4.5 VAMMAISTEN HENKILÖIDEN KALTOIN KOHTELU	18
5 LÄHISUHDEVÄKIVALTaan LIITTYVÄT LAIT	18
6 LÄHISUHDEVÄKIVALTAPERHEIDEN AUTTAMINEN	22
6.1 PUUTTUMINEN JA VÄLITÖN APU	22
6.1.1 Psyykinen ensiapu uhrille	22
6.1.2 Turvallisuus	23
6.1.3 Lähestymiskielto	26
6.1.4 Psyykinen ensiapu lapselle	27
6.2 JATKOHOITO	28
6.2.1 Uhrin auttaminen	28
6.2.2 Tekijän auttaminen	28
6.2.3 Vanhemmuuden hoitoprosessi	28
6.2.4 Lasten auttaminen	29
6.2.4.1 Kriisityöskentely lapsen / nuoren kanssa	29
6.2.4.2 Lasten ja nuorten hoito osana koko perheen auttamista	30
6.2.5 Lasten huolto ja tapaamiset	31
6.3 MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ LÄHISUHDEVÄKIVALTaan PUUTTUMISESSA	31
LÄHTEET	34

ALKUSANAT

Sosiaali- ja terveysministeriö käynnisti vuonna 2004 lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn tähtäävän toimintaohjelman. Tähän liittyen ministeriö edellyttää, että kunnilla on valmius toimia väkivallan ehkäisemiseksi ja katkaisemiseksi.

Lähisuhdeväkivaltakansio on tehty Härkätien alueen toimijoiden yhteistyönä. Väkivaltatyöryhmään osallistui neuvolan, perheneuvolan ja lastensuojelun edustajia. Lisäksi ryhmässä kävi vierailemassa päivähoidon, poliisin ja koulun toimijoita sekä Ensi- ja turvakodin edustajia. Työryhmä kiittää asiantuntijavierailijoita. Työryhmän tavoitteena on kansiota kootessa ollut, että eri toimijatahot voivat saada kansiota

- perustietoa lähisuhdeväkivallasta ilmiönä
- tietoa lähisuhdeväkivallan vaikutuksista eri perheenjäseniin
- toimintamalleja puuttua perheen tilanteeseen, kun epäily väkivallasta herää ja
- kokonaiskäsityksen eri toimijatahojen paikasta palveluketjussa väkivaltaperheitä autettaessa.

Työryhmän jäsenet (kevät 2008)

- Sanna Holma, terveydenhoitaja, Liedon äitiysneuvola
- Anne Vainio, terveydenhoitaja, Liedon lastenneuvola
- Anja Ranta, terveydenhoitaja, Kosken, Marttilan ja Tarvasjoen äitiysneuvola
- Terhi Laivo, perhetyöntekijä, Liedon sosiaalipalvelut
- Sini Virtanen, sosiaalityöntekijä, Liedon sosiaalipalvelut
- Anu Kuosa, perhetyöntekijä/sosiaalityöntekijä, Koski, Marttila, Tarvasjoki
- Kirsti Kerminen, psykologi, Liedon perheneuvola

Työryhmän jäsenet (kevät 2013)

- Sanna Holma, terveydenhoitaja, Liedon äitiysneuvola
- Anne Vainio, terveydenhoitaja, Liedon lastenneuvola
- Anja Ranta, terveydenhoitaja, Kosken, Marttilan ja Tarvasjoen äitiysneuvola
- Sini Virtanen, sosiaalityöntekijä, Liedon sosiaalipalvelut
- Emilia Paajanen, psykologi, Liedon perheneuvola
- Anni Vääri, sosiaalityöntekijä, Koski
- Marja Eltonen, sosiaalityöntekijä, Marttila
- Matti Karttunen, sosiaalityöntekijä Tarvasjoki

Jos tämän toimintamallin lukijoille herää kysymyksiä tai päivitysehdotuksia työkäytäntöihin, voi olla yhteydessä työryhmän jäseniin puhelimitse tai sähköpostitse. Sähköpostiosoite on etunimi.sukunimi@kunta.fi.

1 JOHDANTO

Suomessa parisuhteessa elävistä naisista noin 20 % on joutunut fyysisen tai seksuaalisen väkivallan tai sillä uhkaamisen kohteeksi. Vuosina 1996 - 2003 keskimäärin 19 naista vuodessa menetti henkensä puolison tai partnerin aiheuttaman väkivallan uhrina. Väkivalta on yleisempää perheissä, joissa on pieniä lapsia. Heiskasen ja Piispan (1998) kyselytutkimuksen mukaan 40 % väkivaltaisten parisuhteiden lapsista oli joutunut väkivallan todistajiksi tai väkivallan kohteeksi. On arvioitu, että 17 % alle 18-vuotiaista lapsista on joutunut väkivallan todistajiksi. Näistä 10 % oli joutunut itse väkivallan kohteeksi. On arvioitu, että lapsuudenaikaiset väkivaltakokemukset lisäävät huomattavasti riskiä joutua vastaavaan tilanteeseen aikuisiällä omassa perheessä. Noin 40 % perheväkivaltaa käyttävistä miehistä on itse kasvanut väkivaltaisessa kodissa. Väkivaltaa käyttävien naisten taustalta löytyy hyvin traumaattisia kokemuksia, väki-valtaa ja seksuaalista hyväksikäyttöä. Väkivaltarikollisista lähes kaikki ovat lähtöisin väkivaltaisista kodeista. Huolestuttavaa on, että merkittävä osa perheväkivallasta jää tunnistamatta tai sen vakavuutta vähätellään.

Väkivalta määritellään käyttäytymiseksi, jonka avulla tavoitellaan valtaa ja kontrollia toisesta ihmisestä herättämällä pelkoa ja uhan tunnetta. Näin ollen on olemassa monen tyyppistä väkivaltaa, esimerkiksi fyysinen, henkinen ja puheen tasolla halventaminen. Väkivaltaa esiintyy kaikissa sosiaaliluokissa ja kulttuureissa. Väkivallan kohteeksi voi joutua kuka tahansa. Tekijä voi olla kuka tahansa (puoliso, ex-puoliso, lapsi, muu perheenjäsen, sukulainen tai tuttava). Lisäksi pari- ja lähisuhdeväkivalta on usein jatkuvaa ja pahenevaa. Pari- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyy usein häpeää, salailua ja vaikenemista. Huolestuttavaa on, että arviolta vain noin 10 % vakavista väkivaltatilanteista tulee poliisin tietoon.

Kunnilla on vastuu ehkäistä pari- ja lähisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa tarjoamalla tarkoituksenmukaisia palveluita väkivallan eri osapuolille – väkivallan kohteelle, tekijälle ja todistajalle. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta on rikos ja väkivallan ehkäisyssä ja siihen puuttumisessa tarvitaan aukotonta viranomaisyhteistyötä. Eri toimijatahojen toiminnan koordinointi ja tietojen vaihtaminen takaa uhrien turvallisuuden. Näin ollen väkivallan ehkäisy ja sen katkaisu sekä eri osapuolten hoitaminen edellyttää moni ammatillista yhteistyötä, palvelujen linkittämistä ja informaation jakamista.

Väkivallan ehkäisemisen yhtenä edellytyksenä ovat toimivat hyvinvointipalvelut. Väkivallasta puhuminen ja sen näkyväksi tekeminen on hyvä keino ehkäistä väkivaltaa. Näin ollen väkivallan ehkäisyn tulisikin olla osa kaikkien hallinnonalojen ja toimintayksiköiden tavoitteita ja työkäytäntöjä.

2 LÄHISUHDEVÄKIVALLAN MUODOT

Lähisuhdeväkivallalla tarkoitetaan perheessä ja muissa sukulaisuussuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa. Yleisimmin sitä tapahtuu parisuhteissa, mutta väkivaltaa ilmenee myös lasten ja vanhempien sekä lasten välillä. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta on luultua yleisempää, ja väkivallan kohteena voi olla kuka tahansa. Tilastollisesti väkivallan uhreista 90 % on naisia. Tämä voi kuitenkin tarkoittaa myös sitä, että miehet tekevät ilmoituksen itseensä kohdistuvasta väkivallasta huomattavasti naisia harvemmin.

Lähisuhdeväkivalta on yleensä jatkuvaa ja pahenevaa. Sen seuraukset ovat vakavia koskien paitsi uhria ja erityisesti lapsia, myös väkivallan tekijän ja uhrien lähipiiriä. Lähisuhdeväkivalta on rikos, ja väkivallan ehkäisyssä ja siihen puuttumisessa tarvitaan aukotonta viranomaisyhteistyötä.

Lähisuhdeväkivallan muotoja

Fyysinen väkivalta on helpoiten tunnistettavissa oleva väkivallan muoto. Se voi olla tönimistä, repimistä, potkimista, lyömistä, kuristamista, aseiden käyttöä, haavoittamista, liikkumisen estämistä, fyysistä pakottamista tai kiinni pitämistä. Fyysinen väkivalta liittyy usein henkiseen väkivaltaan.

Henkinen väkivalta on ehkä yleisin väkivallan muoto. Se voi olla sanallista tai sanatonta, mm. solvaamista, alistamista, mitätöintiä, mykkäkoulua tai kiristämistä. Miehen kontrolloiva käyttäytyminen nostaa naisen riskiä joutua fyysisen tai seksuaalisen väkivallan tai väkivallalla uhkaamisen kohteeksi. Kontrollilla ei tarkoiteta yksittäisiä tapahtumia, vaan toistuvaa pyrkimystä hallita ja rajoittaa toisen elämää. Monesti väkivaltainen käyttäytyminen alkaa sanallisesti ja muuttuu myöhemmin fyysiseksi väkivallaksi.

Seksuaalisen väkivallan yleisimmin esillä oleva muoto on raiskaus. Seksuaalista väkivaltaa on myös seksiin pakottaminen, intiimien kehonosien pahoinpitely, uhrin seksuaalinen koskettelu tai kohtelemine seksuaaliobjektina. Se voi olla myös nöyryyttämistä, halventamista, huoraksi haukkumista sekä toisen kehon osien arvostelemista.

Taloudellinen väkivalta on yksi alistamisen ja vallankäytön muoto. Se voi olla mm. rahankäytön kontrollointia, kiristämistä, työpaikan hankkimisen tai työpaikan pitämisen estämistä tai taloudellista hyväksikäyttöä.

3 VÄKIVALLAN TUNNISTAMINEN

Väkivallan tunnistaminen varhaisessa vaiheessa ei ole helppoa. Tutkimuksissa on kuitenkin tullut esiin tietoa, joka saattaa auttaa työntekijää siinä. Väkivallan merkeistä on laadittu indikaattoriluetteloita, mutta väkivallan tunnistamiseen tarvitaan usein lisäksi tietoa uhrin olosuhteista ja elämäntilanteesta. On myös tärkeää tiedostaa, ettei mikään yksittäinen tekijä voi ennustaa tarkasti, onko henkilö väkivallan uhri. Joillakin uhreille voi olla useita oireita ja merkkejä, kun taas toisilla ei minkäänlaisia. Miehiin kohdistuvasta lähisuhdeväkivallasta ei ole vielä paljon tietoa, koska miehet hakevat harvemmin apua.

Hyvin usein väkivallan uhrit epäröivät väkivallan puheeksi ottamista. Jos väkivallan kohteeksi joutunut pyytää apua viranomaistaholta, on todennäköistä, että hän kääntyy terveyskeskuksen ja/tai lääkäreiden puoleen. Yleensä apua haetaan virallisilta tahoilta vasta, kun väkivalta on jatkunut pitkään. Siksi äitiyshuollossa ja lasten terveyspalveluissa on tärkeää kehittää toimintatapoja, jotka edistävät varhaista tunnistamista ja asian puheeksi ottamista.

Väkivallasta kertovia merkkejä

(Sirkka Pertun teoksesta 'Naisiin kohdistuva väkivalta')

- nainen saapuu äitiysneuvolan palvelujen piiriin normaalia myöhemmässä raskauden vaiheessa
- raskaana oleva on nuori tai teini-ikäinen
- raskaus on suunnittelematon ja/tai ei-toivottu
- nainen on vastaanotolla kiireinen ja hätäinen
- hän peruu/unohtaa varaamiaan aikoja
- ulkomuoto on hoitamaton
- naisen ja perheen elämää luonnehtii sosiaalinen eristyneisyys, esim. naisella on vähän kontakteja sukulaisiin, ystäviin
- nainen valittaa ärtyneisyydestä, kärsimättömyydestä ja väsymyksestä (liittyen esimerkiksi lastenhoitotilanteisiin)
- naisella on raskauden keskeytyksiä/keskenmenoja
- hän tupakoi tai se on lisääntynyt
- hän käyttää alkoholia tai se on lisääntynyt
- hän käyttää huumeita
- hän käyttää uni-, masennus- tai rauhoittavia lääkkeitä
- naisella on raskauden aikaisia komplikaatioita, kuten munuais- ja virtsatieinfektioita, gynekologisia infektioita, ennenaikaisia supistuksia tai ennenaikaisia synnytyksiä
- hänellä on fyysisiä vammoja (tavallisimmin punoitusta, mustelmia, nirhaumia, haavoja, palovammoja, murtumia)
- naisella on toistuvia vammoja, loukkaantumisia ja onnettomuuksia (kaatumisia, putoamisia, kompastumisia jne.)
- vammat sijaitsevat vaatteiden peittämällä alueilla: ylävartalo, kädet, pään alue (hiuspohja erityisesti), jalat, vatsan alue
- naisella on psykosomaattisia oireita: erilaisia kipuja, unettomuutta, painajaisia, syömishäiriöitä, epätavallisia painon muutoksia
- nainen kokee synnytyspelkoa
- nainen käyttäytyy paniikinomaisesti synnytyksessä
- naisen käyttäytymisessä tapahtuu muutos miehen läsnä ollessa

- mies käyttäytyy vastaanottotilanteessa ylihuolehtivasti, aliarvioivasti, ärtyneesti tai suhtautuu tai käyttäytyy kärsimättömästi naista ja/tai lapsia kohtaan
- mies on tiiviisti mukana vastaanotolla eikä halua jättää naista hetkeksikään yksin
- nainen ja/tai mies kieltäytyy tarjotusta hoidosta/ palveluista

Fyysisen väkivallan merkkejä

- vammat: mustelmat, haavat, luunmurtumat, aivotärähdykset, hammasvauriot, päänahan vauriot, sisäiset vammat, keskenmenot, tärykalvon repeytymät, palovammat
- vammat ja selitetty syntymekanismi eivät vastaa toisiaan
- vammat joiden syntymistä nainen ei voi/ halua selittää
- aikaisempia selittämättömiä vammoja
- aikaisempia toistuvia vammoja
- vammoja vaikeasti havaittavissa paikoissa kehoa
- epätavallisia palovammoja tai palovammoja epätavallisissa paikoissa
- aikaviive vammojen syntymisen ja hoitoon hakeutumisen välillä
- fyysisiä vammoja raskauden aikana

Seksuaalisen väkivallan merkkejä

- vammoja sukupuolielimissä, peräaukossa, reisien sisäpinnoilla ja rinnoissa
- arkuutta sukuelinten, virtsateiden ja peräaukon alueella
- usein toistuvia infektioita sukuelinten alueella ja/tai virtsatieinfektioita
- kipua tai kihelmöintiä/kutinaa sukuelinten ja/tai peräaukon alueella
- alavatsa- tai lantiokipua
- sukupuolitaudit/infektiot
- verenvuoto emättimestä tai peräaukosta
- kivulias ulostaminen tai virtsaaminen
- vaikeuksia kävelemisessä ja/tai istumisessa
- vaikeuksia tai kieltäytyminen lantionpohjan tutkimuksista
- vaginismus (lihaskouristus emättimen lihaksissa) gynekologisessa tutkimuksessa
- seksuaalisesti värittynyt käyttäytyminen ja/tai kielenkäyttö
- mustelmia esim. kaulalla seurauksena puremisesta ("Rakkauspuremia")
- ei-toivottu raskaus/abortti

Taloudellisen väkivallan merkkejä

- Taloudellinen väkivalta saattaa olla yleisempää vanhempien naisten keskuudessa, mutta sitä esiintyy myös nuorempia naisia kohtaan.
- köyhyys
- kodittomuus
- velat
- ruoan ja välttämättömien tarpeiden puute perheessä
- maksamattomat laskut/kyvyttömyys maksaa laskuja
- riittämätön ravitsemus/vaatetus
- selittämätön ristiriita tulojen ja asuinolosuhteiden välillä
- odottamaton tai yhtäkkiäinen rahan nosto tililtä

4 VÄKIVALLAN VAIKUTUKSET

4.1 VAIKUTUKSET UHRIIN

Väkivallan uhrin ensimmäinen reaktio on shokki. Sen jälkeen tyypillinen tapa toimia on yrittää tehdä väkivaltatapahtuma ymmärrettäväksi. Kauhun ja pelon tunteet ovat läsnä tässä vaiheessa. Tilanteen ennakoimattomuus synnyttää väkivallan kokijassa pelkoa, koska hän ei tiedä, milloin ja mitä tapahtuu seuraavaksi.

Ominaista väkivallan uhrin toiminnalle on jatkuva varuillaan olo sekä toisen osa-puolen, eli väkivallan tekijän, mielialojen ja käyttäytymisen jatkuva tarkkailu. Jatkuva varuillaan olo puolestaan vaikuttaa haitallisesti uhrin keskittymis- ja toimintakykyyn. Yleistä on myös oman mielenterveyden menettämisen pelko sekä vaikutukset itsetuntoon ja itseluottamukseen. Väkipalta vaikuttaa ihmisen persoonallisuuden rajoihin, ja on suuri uhka turvallisuuden tunteen kokemiselle.

Väkivallan aiheuttama psyykkinen trauma

Psyykkinen trauma on seurausta ylivoimaisesta, hallitsemattomasta kokemuksesta, joka voi tapahtua kenelle tahansa ja joka usein johtaa avuttomuuden, haavoittuvuuden ja hallinnan puutteen kokemiseen.

Akuutit traumareaktiot

Traumaattisen tapahtuman akuutit reaktiot ovat sokkireaktioita, jotka voivat kestää muutamasta tunnista muutama vuorokautteen. Ne voivat tulla myös viivästyneenä 1 – 3 vuorokautta tai jopa 4 – 6 viikkoa traumaattisen tapahtuman jälkeen. Akuutit traumareaktiot ovat normaaleja reaktioita traumaattiseen tapahtumaan. Seuraavassa kuvatut akuutit reaktiot (sokkireaktiot) saattavat esiintyä myös toisiinsa sekoittuneena.

Käyttäytymisessä havaittavat reaktiot

- kiihtyneisyys ja yliaktiivisuus (motorista levottomuutta, edestakaisin kävelemistä, kyvyttömyyttä istua paikoillaan, käsien vääntelyä, itkemistä, vihamielistä käyttäytymistä tai asenteita)
- konversio-oireet (psykkisistä syistä johtuvia fyysisiä oireita, kuten äänen menetys, pahoinvointi, kipu ja päänsärky, palan tunne kurkussa, huimaus)
- lamaannus, apatia, passiivisuus, välinpitämättömyys (liikkumattomuus, henkilö ei näytä havainnoivan ympäristöään)
- epärationaalisia käyttäytymistapoja (naureskelu, hihittely, jatkuva nauraminen)
- rationaalinen käyttäytyminen seurauksena täydellisestä tapahtuman ja sen psyykkisen merkityksen kieltämisestä (henkilö kertoo esimerkiksi täysin rauhallisesti tai tunteettomasti tulleen raiskatuksi)

Tunnereaktiot ja ajattelu

- ahdistuneisuus, paniikin tunne, sekavuus
- (itseksseen) mutiseminen
- epätodellisuuden tunne, ”tämä ei voi olla totta”
- muistikatkoja, muistinmenetys

- heikentynyt kyky ajatella ja toimia
- muuttunut ajan käsitys
- tunnottomuus (tunteettomuus, ei lainkaan tunteita, jäätynyt pelko – ”frozen fright”)
- masennus, arvottomuuden tunteet
- häpeä, syyllisyys
- dissosiaatio-oireet (hajaantumisen tunteita; uhri voi menettää muistinsa äkillisesti, hän ei muista, kuka hän on tai missä asuu)
- depersonalisaatio eli tunne oman itsensä äkillisestä muuttumisesta tai menetyksestä, itsensä vieraaksi tunteminen, ajan ja paikan tajun hämärtyminen, ruumiista irtautumisen kokemuksia, hallusinaatioita

Traumaperäinen stressireaktio / PTSD (Posttraumatic Stress Disorder)

Traumaperäinen stressireaktio on lääketieteellinen diagnoosi tilalle, jossa uhri kärsii traumaattisten tapahtumien seurauksena vakavista, pitkittyneistä oireista. Voimakkaat hädän, avuttomuuden ja hengenvaaran kokemukset aiheuttavat muutoksia uhrin toimintakykyyn monella alueella: tunne-elämän, älyllisten toimintojen, sosiaalisen elämän, käyttäytymisen, luonteenomaisten persoonallisuudenpiirteiden alueella sekä elämäntilanteessa ja/tai terveydentilassa. Toistuvat traumaattiset tapahtumat ja uhrin kokemukset siitä, ettei hän voi hallita eikä ennakoida tapahtumia, voivat ajan mittaan johtaa pysyviin vaurioihin ja muutoksiin uhrissa. Myös muut traumaattiset tapahtumat voivat aiheuttaa PTSD:n oireita (panttivankina olemisen kokemus, kidutus, raiskaus, kidnappaus, ryöstö). PTSD-oireet ovat mahdollisesti vakavampia silloin, kun stressin/trauman aiheuttaja on toinen ihminen.

On tärkeä ymmärtää, etteivät traumareaktiot ole osoitus sairaudesta. Lääketieteessä erotetaan toisistaan sairaus (illness) ja vaurio tai vahingoittuminen (injury). Väkivallan aiheuttama trauma voidaan rinnastaa vaurioon, jolloin puhutaan emotionaalisesta vauriosta tai vahingoittumisesta (emotional injury). Kun painotetaan traumareaktioita terveinä korjaavina toimintoina ja osana tervehtymisprosessia, on mahdollista löytää tehokkaita ja selviytymiseen kannustavia keinoja trauman käsittelyyn.

Akuutit traumareaktiot ja trauman pitkäaikaiset vaikutukset voivat esiintyä myös toisiinsa sekoittuneena. Tämä voi olla nähtävissä esimerkiksi päivystysvastaanotoilla.

Emotionaaliset/ajatteluun liittyvät oireet

- pelot, pelokkuus/arkuus/jatkuva valppaana oleminen/säpsähdysreaktiot
- kiinnostuksen puute/masennus
- avuttomuuden tunteet, riippuvuuden tunteet, eristyneisyys
- kiukkuisuus, vihanpurkaukset, kärsimättömyys (esimerkiksi lapsia kohtaan)
- tunnetilojen nopea vaihtelu, ristiriitaiset tunteet (viha, syyllisyys)
- sisäinen ja ulkoinen yksinäisyys, erilaisuuden tunne / stigma (leimautumisen tunne)
- tunne lopullisesta vahingoittumisesta ja tuhoutumisesta (ei tulevaisuutta)
- ahdistuneisuus, loukussa olemisen tunne
- kyvyttömyys nauttia, tunteettomuus, ”jäätynyt minuus”
- nukahtamis- ja univaikeudet, unettomuus, väkivaltaiset painajaiset
- vahingoittamisen pelko (itsen, lasten, väkivallan tekijän)
- alkoholin- ja/tai lääkkeiden väärinkäyttö/riippuvuus
- itsemurha-ajatukset ja/tai -yritykset
- tunne-elämän loppuun palaminen
- psyykinen sairastuminen/romahtaminen

Käyttäytymiseen/persoonallisuuden piirteisiin liittyvät oireet

- ihmissuhteiden menetys
- vähäinen sosiaalinen elämä tai ei lainkaan sosiaalista elämää (ei harrastuksia, aina kiire kotiin, kotiin menemisen pitkittäminen)
- lamaantunut/alistuva käyttäytyminen
- muuttaa päätöksiään, unohtaa sovittuja aikoja
- vetäytyminen ja eristyneisyys
- välttää tilanteita/paikkoja/keskustelua, jotka liittyvät traumaan
- ei kykene keskittymään esim. TV:n katseluun, kirjojen lukemiseen
- heikentyneet vanhempana olemisen taidot/lapsista huolehtiminen puutteellista tai väkivaltaa lapsia kohtaan/lasten heitteille jättäminen

Somaattiset oireet ja sairaudet

- fyysiset oireet, joille ei löydy tutkimuksista huolimatta selitystä: kivut, säryt (pää, vatsa, nivelet)
- kohonnut verenpaine
- vatsahaava
- ärtynyt paksusuoli
- kuukautishäiriöt
- rintakipu/kivut sydämen alueella/rytmihäiriöt/infarkti
- hengitysvaikeudet/astmaattiset oireet/astma
- syömishäiriöt: ruokahalun menetys, painon menetys/anoreksia nervosa; ylensyöminen/äärimmäinen lihavuus/bulimia

Trauman seuraukset – miksi nainen ei irrottaudu?

Syyt, miksi naiselle on vaikeaa irrottautua väkivaltaisesta kumppanista, liittyvät trauman seurauksiin. Keskeistä tilanteen kehittymisessä on väkivallan tekijän uhriin kohdistama jaksottaisesti etenevä pahoinpitely, huonosti kohteleva, pelotteleva ja uhkaileva, mikä aiheuttaa vahvan traumaattisen sidoksen. Traumaattisessa sidoksessa on kaksi keskeistä osaa: vallan ja kontrollin käyttö sekä väkivallan jaksottaisuus eli väkivallan sykli.

Vallan ja kontrollin käyttö

Jokainen emotionaalisesti tai fyysisesti väkivaltainen tapahtuma lisää ja vahvistaa väkivallan tekijän valta-asemaa ja kontrollia suhteessa uhriin. Vallan ja kontrollin käyttö tarkoittaa, että väkivallan tekijä jatkuvasti manipuloi ja pyrkii vaikuttamaan uhrin toimintaan, ajatuksiin, tunteisiin, uskomuksiin ja käsityksiin käyttäen hyväkseen suhteen läheisyyttä ja uhrin solidaarisuuden tunteita. Tämä vähentää uhrin mahdollisuuksia ja kykyä ajatella ja toimia tilanteessaan itsenäisesti. Vallan ja kontrollin käytöllä on monia muotoja, näkyviä näkymättömiä (katso Valta ja kontrolli -ympyrä, kuvio 1) Tasa-arvoympyrä (katso Tasa-arvo-ympyrä, kuvio 2) kertoo, mitä tasa-arvoisuus suhteessa voi tarkoittaa.

Väkivallan sykli

Väkivallan sykli (kuvio 3) on toistuvia tapahtumasarjoja, joissa väkivalta ja rauhallinen aika esiintyvät jaksottaisesti. Jaksottaisuus tarkoittaa sitä, että väkivallan tekijä kohtelee

kohdettaan määräjain ja jaksottaisesti pahoin uhkailemalla ja käyttämällä verbaalista ja/tai fyysistä väkivaltaa. Väkivaltaisten kausien väliin jäävänä aikana väkivallan tekijä saattaa käyttäytyä sosiaalisesti hyväksyttävästi. Tämä tunnetaan oppimisteorioissa käsitteenä jaksottainen vahvistaminen (intermittent reinforcement). Tällaisen käyttäytymismallin on tutkimuksissa havaittu tuottavan vahvoja emotionaalisia sidosvaikutuksia.

Ammattilaiset voivat käyttää Valta- ja kontrolli- sekä Tasa-arvoympyrää ja Väkivallan sykli - kuviota keskustellessaan uhrin kanssa. Ne saattavat auttaa uhria ymmärtämään tilannettaan selkeämmin. Uhrin tukemisen tavoite on tukea häntä voimaantumaa (empower) niin, että hän voi ottaa elämän omiin käsiinsä. Tämä vaatii ammattilaiselta empaattista ja kärsivällistä asennetta, sillä joskus tämä voimaantumisen prosessi voi kestää kauan.

KUVIO 1

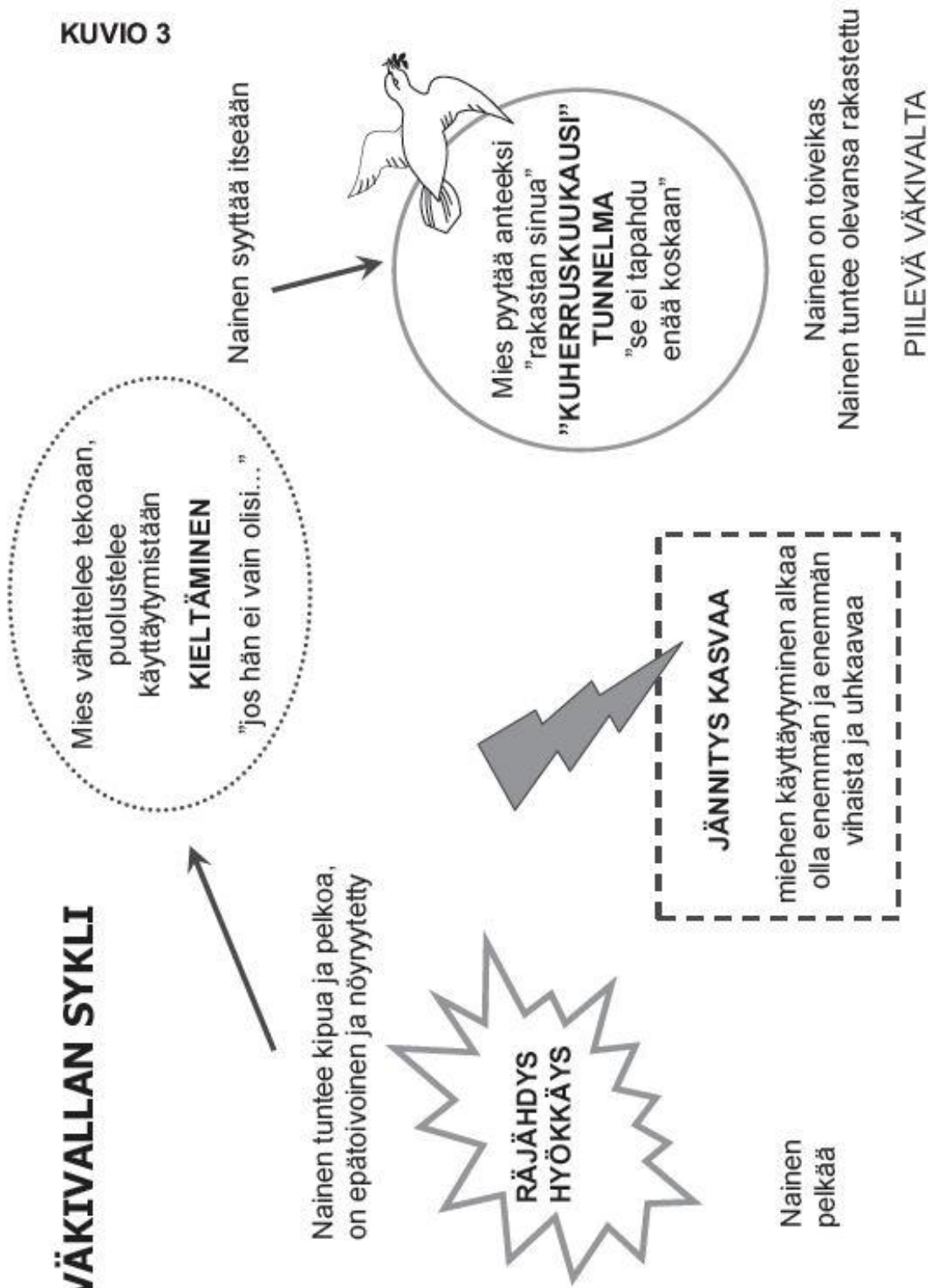
Lähde: Pence E. & Paymar M. Education Groups For Men Who Batter. The Duluth Model. Springer Publishing Company. New York 1993. Suom. Sirkka Perttu

KUVIO 2

Lähde: Pence E. & Paymar M. Education Groups For Men Who Batter.
The Duluth Model. Springer Publishing Company. New York 1993. Suom. Sirkka Perttu

VÄKIVALLAN SYKLI

Lähde: Status of Women Council of the Northwest Territories (1995). Suom. S. Perflu.

Väkivallan normalisaatioprosessi

Väkivallan käyttö voidaan nähdä aktiivisena, dynaamisena prosessina, jolla on syvälle meneviä vaikutuksia suhteen kaikkiin osapuoliin. Väkivallasta tulee jatkuessaan normaali osa jokapäiväistä elämää, ja on näin tavallaan hyväksyttyä ja oikeutettua. Väkivallan tekijän toiminta on päämääräsuuntautunutta, ja tekijän pyrkimyksenä on kontrolloida toista.

Väkivallan kohteelle prosessista voi seurata esim. oman realiteettitajun kadottaminen. Tästä taas seuraa, että väkivallan kokija omaksuu sen tekijän näkökulman, ja syyttää tilanteesta itseään. Tyypillistä on, että kokija yrittää keksiä erilaisia strategioita lopettaa väkivallan käyttöä. Kaikkein tärkeintä on selviytyminen tilanteista.

Väkivallan kokijalle muodostuu tekijään emotionaalinen riippuvuus väkivallan jatkuessa pitkään. Kokijan oman kontrollointikyvyn ja elämänhallinnan tunne heikentyy. Väkivallan normalisaatioprosessia luonnehtii kaksi keskeistä mekanismia: eristäminen sekä väkivallan ja kiintymyksen osoitusten välinen vuorottelu. Väkivallan vaikutukset vahvistuvat, kun väkivalta vuorottelee huolenpidon ja kiintymyksen kanssa. Ulko-puolisen avun saannin merkitys on suuri prosessin purkamisen kannalta.

Väkivallasta selviytymisstrategiat

Selviytymismallit mahdollistavat väkivallasta selviytymisen, mutta samaan aikaan pitävät yllä kiinnittymistä suhteeseen. Tällaisia strategioita ovat vahinkojen kieltäminen, väkivallan syiden ulkoistaminen, itsesyytökset, emotionaalisten ja käytännöllisten vaihtoehtojen näkemisen kieltäminen sekä halu säästää ja auttaa tekijää. Edellä mainitut selviytymismallit mahdollistavat illuusion kontrollin olemassa olosta.

Pääasiallinen selviytymisstrategia on toivo paremmasta tulevaisuudesta tai väkivallan tekijän toiminnan muuttumisesta. Myös itsensä uhrina näkemisen välttäminen on yksi selviytymisstrategia. Selviytyäkseen väkivallasta naiset käyttävät useita erilaisia strategioita. Ulkopuoliseen apuun useimmat naiset turvautuvat vasta, kun tunne uhasta itseä tai lapsia kohtaan lisääntyy oleellisesti. Alkusysäyksen ulkopuolisen avun hakemiselle voi antaa väkivallan tai sen näkyvyyden lisääntyminen, muutokset saatavilla olevissa resursseissa, muutos suhteeseen sitoutumisessa, toivon menettäminen tai muiden reaktiot.

4.2 VAIKUTUKSET VANHEMMUUTEEN

Väkivalta traumatisoi myös vanhemmuuden.

Uhrin sopeutuminen väkivaltaan ja tekijän ehtoihin

- yrittää olla ärsyttämättä
- hyssyttelee lapsia, etteivät nämä ärsyttäisi tekijää

Vanhemmilla ei tulevaisuusvisioita – voimat menevät päivittäiseen selviytymiseen

Lapset liittolaisina ja / tai vastuunkantajina vanhempien välissä

- väkivalta puristaa perheen kokoon liian tiiviisti
- uhka estää irrottautumasta, erillisyyys pelottavaa

Voimavarat vanhemmuuteen vähissä

- vanhemman kestävyys lapsen normaaleja tunneilmaisuja, esim. aggressiota kohtaan heikentyy
- kynns lapsen kaltoin kohteluun madaltuu

Traumatisoitunut vanhemmuus

Trauman oireet voivat näkyä vanhemman

- käyttäytymisessä
- ihmissuhteissa
- tunne-elämässä
- persoonallisuuden piirteissä
- sosiaalisessa elämässä
- terveydentilassa

Traumaattiset oireet eivät ole merkkejä psyykkisestä häiriöstä, vaan luonnollisia reaktioita traumaattisiin tapahtumiin:

- psykosomaattisia vaivoja: väsymystä, univaikeuksia, muistiongelmia
- päänsärkyä
- painajaisia, ahdistusta, masennusta
- pelkoa, syyllisyyttä, häpeää
- itsearvostus romahtanut
- luottamus ihmisiin hävinnyt

Miten traumatisoituminen näkyy väkivallan uhri -vanhemmassa?

Ei selkeää kuvaa omasta elämästä

- aluksi kaoottinen, sekava
- puhe voi olla katkonaista, epäloogista, ei löydä sanoja
- voi vaikuttaa tyhmältä, heikkolahjaiselta tai psykoottiselta
- tapahtumat ei ajallisesti järjestyksessä
- ei tunnekosketusta tapahtumiin
- puhuu vanhoista asioista kuin ne olisivat tapahtuneet eilen

Väkivaltaan turtuminen

- elämä tasapaksua, ei iloja, ei suruja
- ei tunteita
- ei ajattele lasten tilannetta

Muistikatkot

- aikuisiässä (usein ollut jo lapsuudessa)
- hämmennys, epävarmuus

Heikko itseluottamus vanhempana

- ei näe omaa merkitystään vanhempana
- toiset osaavat ja hoitavat paremmin

Kykenemättömyys tai kaventunut kyky nähdä lasten tarpeita

- ei ole tietoinen siitä, mitä lapsille on tapahtunut
- lapset tärkeä turvatekijä
- lapset menevät siinä sivussa
- kaventunut kyky tehdä ratkaisuja, valintoja ja arviointia.

4.3 VAIKUTUKSET LAPSEEN

Lapset lähisuhdeväkivallan todistajina

Kun perheessä lyödään, lapseen sattuu

Lapset ovat yleensä aina tietoisia perheen sisäisestä väkivallasta. Vaikka he eivät olisi suoranaisesti väkivallan kohteena, he ovat kuitenkin sen **psykologisia uhreja**. Se, että lapset näkevät tai kuulevat väkivaltaa ja joutuvat kuuntelemaan vanhempien välisiä riitoja, on psyykkistä väkivaltaa heitä kohtaan ja monin tavoin haitallista heidän kehitykselleen.

Vanhemmat ja usein myös perheen ulkopuoliset aikuiset sulkevat herkästi silmänsä lasten todellisuudelta:

- "Lapset eivät ole nähneet eivätkä kuulleet mitään!"
- "Ei se ole koskaan lapsiin koskenut."
- "Lapset eivät ymmärrä, mistä on kysymys."
- "Lapset unohtavat helposti."
- "Lapset ovat joustavia, kyllä he selviytyvät."

Väkivalta on usein perheen salaisuus, josta ei ole lupa puhua perheen ulkopuolisille ja josta ei puhuta myöskään perheen kesken. Näissä perheissä toimitaan siten, että ensin tapahtuu hirveitä asioita ja seuraavana päivänä ollaan kuin mitään ei olisi tapahtunut. Tapahtumat vaietaan kuoliaaksi eikä niille ja niiden nostattamille tunteille ole olemassakaan sanoja. Jos tapahtuneesta jotain puhutaan, sitä ei tehdä asioiden oikeilla nimillä.

Mitä lapselle tapahtuu perheessä, jossa käytetään väkivaltaa?

Jos vanhempien välillä on väkivaltaisuutta, lapsi jää yksin tilanteiden armoille; läheiset ihmiset eivät ole hänen turvanaan ja tukenaan. Lapsi ei voi rauhassa olla lapsi. Väkivaltatilanteissa lapsella on iästään riippuen **erilaisia selviytymiskeinoja**, joihin hän voi turvautua:

- **lapsi ottaa aikuisen vastuun ja pyrkii toimimaan aktiivisesti:**
 - suojelee väkivallan kohteeksi joutunutta
 - yrittää keskeyttää riidan menemällä väliin
 - tarkkailee tilannetta sivusta ahdistuneena; kontrolloi, ettei kukaan kuole
 - soittaa poliisin, hakee naapurin apuun
 - tuntee avuttomuutta, kun ei pysty lopettamaan väkivaltaa
- **pyrkii välttämään väkivaltatilanteita:**
 - menee omaan huoneeseen peiton alle (laulaa, itkee, laittaa sormet korviin)
 - lähtee pois kotoa, karkailee
 - välttelee kotiin menoa
 - uppoutuu koulunkäyntiin tai harrastuksiin
- **tilanteiden, ajatusten ja tunteiden pois kytkeminen:**
 - uppoutuminen musiikkiin, tietokonepeleihin, videoiden maailmaan
 - väkivaltatilanteisiin liittyvien äänien ja kaaoksen tietoinen sulkeminen itsen ulkopuolelle
 - väkivaltaan liittyvien tunteiden ja ajatusten tietoinen pois sulkeminen
- **idealisoitujen päiväunet ja kostofantasiat**
 - unelmointi väkivallan käyttäjälle kostamisesta ja koston suunnittelu
 - unelmat vanhempien erosta ja sen jälkeisestä elämästä
 - unelmat täydellisestä ihanneperheestä

- lapsi kokee olevansa osallinen ja usein myös syyllinen siihen, mitä tapahtuu
- tuntee syyllisyyttä siitä, ettei pysty auttamaan
- lapsi on aina aktiivinen väkivaltatilanteessa, joko teoissa tai mielikuvissa
- pyrkii käsittelemään ja purkamaan tunteitaan
- säilyttää perhesalaisuuden

Useimmat lapset traumatisoituvat toistuvan ja pitkään jatkuvan väkivallan ja sen uhan alla. He joutuvat elämään jatkuvassa valppaus- ja tarkkailutilassa, koko ajan peläten pahinta eli sitä, että heille läheinen ihminen vahingoittuu tai kuolee. Heille kehittyikin usein **posttraumaattisen stressin (PTSD) oireita:**

- tapahtuneeseen liittyvien muistojen ja tunteiden välttäminen, joka voi näkyä vaikeutena muistaa ja käsitellä tapahtunutta
- tapahtumat koetaan jatkuvasti uudelleen ja muistikuvat tunkeutuvat mieleen hallitsemattomasti; tähän viittaavat pakonomaisesti toistuvat leikit ja painajaisunet
- kohonnut vireystaso ja siihen liittyvät nukahtamis- ja univaikeudet, varuillaan olo, keskittymisvaikeudet, pelokkuus ja ärtyisyys

Edellisten lisäksi pitkään jatkuneen väkivalta-altistuksen seuraukset voivat näkyä lapsilla oppimis- ja/tai käytösongelmina koulussa, levottomuutena, masentuneisuutena, ahdistuneisuutena, tunne-elämän köyhtymisenä, eristäytymisenä ja ”sanattomuutena”. Erilaiset dissosiaation eli ”todellisuudesta pakenemisen” muodot, kuten uppoutuminen elokuvien, tietokonepelien ja kirjojen maailmaan ja mielikuvitusmaailmaan siirtyminen ovat väkivaltaperheiden lasten selviytymiskeinoja.

Lapset lähisuhdeväkivallan kohteena

Lapsiin kohdistuva väkivalta voi olla fyysistä ja/tai psyykkistä. Sekä fyysinen että psyykinen väkivalta voi olla luonteeltaan aktiivista ja/tai passiivista.

Fyysinen väkivalta

Aktiivista fyysistä väkivaltaa on ravisteleminen, lyöminen, potkiminen, heitteleminen, pudottaminen, repiminen, pureminen tai lapsen vahingoittaminen tai saattaminen vaaraan muulla tavalla.

- Yleisiä merkkejä fyysisestä väkivallasta ovat:
- mustelmat (kasvojen pehmytöissä, huulissa, silmien ympärillä, käsivarsissa, selän yläosassa, rintakehässä tai kyljissä, takamuksessa, sukuelimissä ja reisien sisäpinnalla). Alle 9 kuukauden ikäisten vauvojen mustelmien tulisi aina herättää epäilyksiä.
- polttojäljet (usein savukkeiden jättämät haavat) ja puremat
- luustovammat (raajojen murtumat) ja sisäelinten vammat
- aivovammat, jotka usein aiheutuvat toistuvasta, väkivaltaisesta ravistelusta, jolloin pää heiluu puolelta toiselle: Shaken baby syndrooma -vauvat.
- toistuvat vammat, joiden laatu ei vastaa vanhempien kuvausta
- hoitamaton ulkonäkö, paino ja pituus eivät lisäännä käyrän mukaisesti
- jatkuvat vatsakivut, päänsärky, hiljaisuus, alakuloisuus ja ylipäättään muuttunut käytös
- trauman jälkeiset stressihäiriöt (psyykinen suojautuminen, takautumat, painajaiset, yliviirittyneisyys vaaraan, levottomuus, ahdistuneisuus, hermostuneisuus ja erilaiset

pelkotilat, aggressiivisuus, syömis- ja unihäiriöt, kastelu, keskittymis-vaikeudet ja masennus)

Passiivista fyysistä väkivaltaa eli hoidon laiminlyömistä on se, ettei lapsen perustarpeita (ruoka, uni, vaatteet, hygienia, lääkehoito, läheisyyden kaipuu, muu huolen-pito) tyydytetä, ettei kukaan vahdi lasta kotona tai että lapsi jätetään kotiin aivan yksin.

Pienet lapset, joiden hoito laiminlyödään, reagoivat tähän usein kasvun hidastumisella. Kasvun hidastumisen lisäksi lapsella on kontaktihäiriöitä ja hän on passiivinen, usein myös masentunut. Pahoinpidellyillä lapsilla on suurempia kognitiivisia, emotionaalisia ja sosiaalisia ongelmia kuin lapsilla, joita ei ole pahoinpidelty. Seuraukset ovat erityisen vakavia silloin, kun lapsi joutuu toistuvan väkivallan kohteeksi, väkivallan tekijä on lapsen vanhempi ja vanhemmat suhtautuvat lapseen negatiivisesti. Pahoinpitelyn aiheuttamat psyykkiset traumat voivat johtaa itsemurha-alttiuteen, kiusaamiseen ja rikollisuuteen. Toisia lapsia kiusaavat ja varhaisessa vaiheessa rikoksia tehneet lapset ovat usein kokeneet väkivaltaa ja aggressiivisuutta perheessään.

Psyykinen väkivalta

Aktiivisessa psyykkisessä väkivallassa ei ole kysymys yksittäisistä tapahtumista, vaan vanhemman/huoltajan pitkään jatkuneesta suhtautumistavasta lapseen. Hän estää myönteisen minäkuvan kehittymisen lapselle viestittämällä tälle toistuvasti, että tämä on arvoton, ei-toivottu ja ei-rakastettu ja ettei lapsella ole oikeutta olla olemassa muuten kuin toisten tarpeita varten. Psyykkistä väkivaltaa on lapsen arvosteleminen, nöyryyttäminen, saattaminen naurunalaiseksi, torjuminen, välinpitämättömyys ja pelottelu. Myös lapsen uhkaaminen hylkäämisellä tai pois lähettämällä/jonnekin jättämisellä on psyykkistä väkivaltaa lasta kohtaan. Psyykkistä väkivaltaa käyttävällä on usein traumaattisia kokemuksia suhteessa omiin vanhempiinsa.

Passiivista psyykkistä väkivaltaa esiintyy usein perheissä, joissa vanhemmalla/vanhemmilla on päihdeongelma tai psyykinen sairaus, jotka vaikuttavat heidän kykyynsä turvata lapselle vakaat kasvuolot. Vastaavanlainen on tilanne perheissä, joissa lapset joutuvat perheväkivallan todistajiksi. Näissä perheissä kasvavat ”näkymättömät” lapset pitäisi nostaa esiin ja auttaa heitä jäsentämään kokemuksiaan.

Kaikkiin lapseen kohdistuviin väkivallan muotoihin sisältyy aina myös psyykkistä väkivaltaa, jota voi kuitenkin ilmetä myös muista muodoista erillään. Useimmiten psyykkistä väkivaltaa ei huomata, ellei se esiinny yhdessä jonkin toisen väkivallan muodon kanssa. Sitä ei huomata myöskään siksi, että se ei aiheuta akuuttia kriisiä, kuten monet muut väkivallan muodot. Sekä aktiivinen että passiivinen psyykinen väkivalta tapahtuu hitaana prosessina, jonka vaikutukset tulevat näkyviksi pitkän ajan kuluttua. Lapsen psyykinen laiminlyönti ei kenties jätä näkyviä merkkejä, mutta vaikuttaa haitallisesti lapsen itsetuntoon sekä hänen kognitiiviseen, sosiaaliseen ja emotionaaliseen kehitykseensä.

4.4 LÄHISUHDEVÄKIVALLAN VAIKUTUKSET ERI-ikäisiin lapsiin

	Vauva- ja taaperokä	Leikki-ikä	Kouluikä	Nuoruusikä
käyttäytymisen tasolla	vaativuus voimattomuus "failure to thrive"	aggressiivisuus käytöshäiriöt eläinten julma kohtelu	aggressiivisuus käytöshäiriöt tottelemattomuus	seurustelu- väkivalta rikollisuus karkailu
emotionaalisella tasolla		PTSD-oireet ahdistuneisuus pelot, surullisuus huoli äidistä negatiivisuus	PTSD-oireet ahdistuneisuus pelot, masennus syyllisyys, häpeä	PTSD-oireet masentuneisuus itsemurha-alttius
fyysisellä tasolla	rauhattomuus uni- ja syömis- vaikeudet	ylivilkkaus vaativuus takertuvaisuus taantuminen		päihteiden käyttö somaattiset oireet
kognitiivisella tasolla	kehityksen viivästyminen	itsesyytökset	kouluvaikeudet itsesyytökset väkivalta- myönteisyys	väkivaltamyönteiset asenteet koulusuoriutumisen äkilliset laskut
sosiaalisella tasolla		vaikeudet toverisuhteissa ambivalenssi suhteessa hoi- tavaan aikuis- seen	vaikeudet toverisuhteissa naisten halveksunta	väkivalta seurus- telusuhteissa naisten halveksunta

4.5 VAMMAISTEN HENKILÖIDEN KALTOIN KOHTELU

Kaltoin kohtelun taustalla usein asenteet

- Vamma voi vaikeuttaa väkivaltaan puuttumista (esimerkiksi näkövamman on vaikea puolustautua). Kehitysvammainen ei ennäätä käsittää tilannetta ja toimia; vammainen henkilö ei kykene itse ilmoittamaan viranomaiselle häneen kohdistuneesta rikoksesta)
- Riippuvuus voi sekä lisätä hyväksikäytön riskiä että estää asiaan puuttumisen (väkivaltainen avustaja, josta vammainen henkilö on riippuvainen jokapäiväisten asioiden toimimiseksi)
- Tietämättömyys altistaa hyväksikäytölle ja väkivallalle (heikentynyt itsetunto, ei tietoa siitä, mitä on esim. seksuaalinen hyväksikäyttö)
- Lapsen vammaisuuden käsittelemättömyys tai uupumus voi purkautua väkivaltana

Lähde: Sosiaaliportti/vammaispalvelun käsikirja, työvälineet

5 LÄHISUHDEVÄKIVALTAAN LIITTYVÄT LAIT

Rikoslaki, luku 21 (henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset)

Pahoinpitely yksityisellä paikalla – myös kotona – on virallisen syytteen alainen rikos.

Pahoinpitelyn yritys on rangaistava teko.

Jako kolmeen ryhmään (arvioidaan vammojen, henkisen kärsimyksen ja tekotavan mukaan):

lievä pahoinpitely: asianomistajarikos

pahoinpitely: virallisen syytteen alainen rikos

törkeä pahoinpitely: virallisen syytteen alainen rikos

Alle 15-vuotiaaseen kohdistunut pahoinpitely on aina virallisen syytteen alainen rikos.

Rikosepäilyihin liittyvät tutkimukset tekee poliisi esitutkintalain perusteella. Joskus on kuitenkin tilanteita, joissa epäillään lapsen pahoinvoinnin johtuvan esimerkiksi seksuaalisesta hyväksikäytöstä tai pahoinpitelystä, mutta tästä ei ole sellaista näyttöä, jonka perusteella poliisi katsoisi mahdolliseksi aloittaa tutkintaa. Tällöin joudutaan tarkkaan harkitsemaan, onko kiireelliseen sijoitukseen riittävästi perusteluja. Kiireelliseen sijoitukseen on syytä turvautua lähinnä, jos lapsi itse toivoo sitä tai jos on perusteltua pelkoa teon uusiutumisesta. Yleensä on parempi saada epäilty pahoinpitelijä tai hyväksikäyttäjä muuttamaan pois kotoa tutkimusten ajaksi. Aviopuoliso voi hakea tuomioistuimelta tähän päätöksen (Avioliittolaki 411/87 § 24). Avopuolison ja sosiaalitoimen käytettävissä on mahdollisuus hakea lähestymiskieltoa.

(Sirpa Taskinen, Lastensuojelulaki (417/2007) Soveltamisopas)

Seksuaalirikoslaki; rikoslaki, luku 20

Jako rikosnimikkeisiin:

Raiskaus ja törkeä raiskaus: virallisen syytteen alaisia rikoksia
Pakottaminen sukupuoliyhteyteen, pakottaminen seksuaaliseen tekoon,
seksuaalinen hyväksikäyttö: pääsääntöisesti asianomistajarikoksia

Raiskaus avioliitossa on kriminalisoitu 1994

Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset ovat aina virallisen syytteen alaisia
ikäraja 16 v
jos tekijä on lapsen vanhempi tai muu läheinen, ikäraja on 18 v

Laki lähestymiskiellosta

Edellytyksenä on henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaan kohdistuvan rikoksen uhka.
Erillään asuvien välillä voidaan antaa myös muun vakavan häirinnän kuin uhan
torjumiseksi (mm. seuraaminen, tarkkaileminen, viestien häiritsevä lähettäminen)
voimassa enintään vuoden, voidaan pidentää 2 vuodella

Perheen sisäinen lähestymiskielto voimaan 1.1.2005:

Kielto sisältää määräyksen muuttaa pois asunnosta ja kiellon palata takaisin.
Voidaan antaa 3 kk:ksi kerrallaan

Lastensuojelulaki 25§, uusittu laki voimaan 1.1.2008

Ilmoitusvelvollisuus:

Sosiaali- ja terveydenhuollon, opetustoimen, nuorisotoimen, poliisitoimen ja seurakunnan tai muun uskonnollisen yhdyskunnan palveluksessa tai luottamustoimessa olevat henkilöt sekä muun sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajan, opetuksen tai koulutuksen järjestäjän tai turvapaikan hakijoiden vastaanottotoimintaa tai hätäkeskustoimintaa taikka koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön palveluksessa olevat henkilöt ja terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia viipymättä ilmoittamaan salassapitosäännösten estämättä kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he tehtävässään ovat saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Myös muu kuin edellä mainittu taho tai henkilö saa tehdä ilmoituksen.

Kehota uhria ottamaan herkästi yhteyttä poliisiin

Poliisin arkistoihin tulee merkintä asiasta, vaikka rikosilmoitusta ei tehtäisikään (asialla on merkitystä esim. perheen sisäistä lähestymis-kieltoa määrättäessä).

Uhri saa käytännön neuvoja.

Poliisi osaa arvioida esim. pahoinpitelyn asteen.

Velvollisuus ilmoittaa poliisille epäily lapseen kohdistuneesta seksuaalirikoksesta laajenee

Lastensuojelulaissa säädelty ilmoitusvelvollisuus muuttuu 1.1.2012. Uudistus perustuu hallituksen esitykseen (HE 282/2010) ja sitä koskevaan lakivaliokunnan mietintöön (LaVM 43/2010). Lakimuutoksen jälkeen sekä lastensuojeluviranomaisilla että lastensuojelulain 25 §:n 1 momentissa tarkoitetuilla henkilöillä, joilla on velvollisuus lastensuojeluilmoituksen

tekemiseen, on velvollisuus tehdä salassapitosäännösten estämättä ilmoitus poliisille, kun heillä on tehtävässään tietoon tulleiden seikkojen perusteella syytä epäillä lapseen kohdistunutta rikoslain (39/1889) 20 luvussa rangaistavaksi säädettyä seksuaalirikosta.

Uudistuksen tarkoituksena on nopeuttaa esitutinnan aloittamista. Jos henkilö ei ole varma siitä, täyttyykö ilmoitusvelvollisuus hänen tietoonsa tulleiden seikkojen perusteella, on suositeltavaa ottaa viipymättä yhteyttä poliisiin. Poliisia on mahdollista konsultoida ilmoitusvelvollisuudesta antamatta asianosaisten henkilötietoja.

Jotta myös lapsen lastensuojelun tarve voitaisiin arvioida viivytyksettä, säilyy ilmoitusvelvollisilla tahoilla velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus.

Rikoslain 21 luvussa rangaistavaksi säädettyjä väkivaltarikoksia koskeva ilmoitusvelvollisuus säilyy ennallaan. Lastensuojelulain 25 d §:n mukaan lastensuojeluviranomaisen on salassapitoa koskevien säännösten estämättä ilmoitettava poliisille, jos on perusteltua syytä epäillä, että lapseen on kasvuympäristössään kohdistettu rikoslain 21 luvussa rangaistavaksi säädetty teko, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Vuoden 2012 alusta kaikilla ilmoitusvelvollisilla on siis velvollisuus ilmoittaa lapseen kohdistuvista seksuaalirikosepäilyistä suoraan poliisille ja tehdä lisäksi lastensuojelu-ilmoitus. Lastensuojeluviranomaisilla on velvollisuus ilmoittaa poliisille lapseen kohdistuneista väkivaltarikosepäilyistä. Velvollisuus koskee vakavimpia lapseen kasvu-ympäristössä kohdistettuja rikoksia. Uusi sääntely ei muuta ilmoitusvelvollisten nykyistä oikeutta tehdä ilmoitus poliisille esimerkiksi pahoinpitelytapauksissa.

Sosiaalihuollon järjestäjän ja toteuttajan oikeudesta antaa tietoja salassa pidettävästä asiakirjasta säädetään sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000). Lain 18 §:n 3 momentin mukaan tietoja voidaan antaa vähäisemmistäkin rikoksista, jos tietojen antaminen on välttämätöntä lapsen edun taikka erittäin tärkeän yleisen tai yksityisen edun vuoksi.

Kiireellinen sijoitus (§ 38)

Kiireellinen sijoitus voi olla tarpeen myös, jos vanhemmat ovat tilapäisesti estyneitä huolehtimaan lapsesta esimerkiksi äkillisen sairastumisen ja onnettomuuden vuoksi. Lapsi pyritään ensisijaisesti sijoittamaan jonkun sukulaisen tai muun lapselle läheisen henkilön tai perheen luokse.

Pyyntö lastensuojelutarpeen arvioimiseksi

Lastensuojelulain mukainen ilmoitusvelvollisuus voidaan toteuttaa myös yhdessä lapsen tai hänen vanhempansa kanssa tehtynä pyyntönä lastensuojelutarpeen arvioimiseksi. Pyyntö on lastensuojeluilmoituksen tavoin tehtävä viipymättä ja sitä tehtäessä on aina annettava tiedoksi pyynnön tekemiseen johtaneet syyt.

Ennakollinen lastensuojeluilmoitus

Ennakollinen lastensuojeluilmoitus synnyttää toimintavelvoitteen sosiaalitoimeen jo ennen lapsen syntymää. Tilanteissa, joissa on ilmeistä, että perhe tulee tarvitsemaan lastensuojelun tukitoimia heti synnytyksen jälkeen, tulee sosiaalitoimen ja lastensuojelun saada riittävän ajoissa tieto tulevasta lapsesta. Ilmoitusvelvollisia ovat samat tahot, jotka ovat 25 §:n mukaan velvollisia varsinaisen lastensuojeluilmoituksen tekemiseen.

Ennakollinen lastensuojeluilmoitus on tehtävä tilanteissa, joissa on perusteltua syytä epäillä, että syntyvä lapsi tulee tarvitsemaan lastensuojelun tukitoimia välittömästi syntymänsä jälkeen. Ennakollinen lastensuojeluilmoitus tulee siis tehdä tilanteissa, joissa ilmoittajalla on varmaa tietoa esimerkiksi tulevan äidin tai isän päihde-ongelmasta, vakavasta mielenterveyden häiriöstä tai vapausrangaistuksesta. Pelkkä päihteidenkäytön epäily ei riitä ennakollisen ilmoituksen tekemiseen. Ennakollinen ilmoitus tehdään ensisijaisesti sosiaalipäivystykseen.

Salassapitosäännöksiä

- Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä (terveydenhuollon ammattihenkilö ei saa sivulliselle luvatta ilmaista yksityisen tai perheen salaisuutta, josta hän on työssään saanut tiedon)
- Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat mm. asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilön terveydentilasta tai vammaisuudesta tai hänen saamastaan terveydenhuollon ja kuntoutuksen palvelusta)
- Potilaslaki (potilasasiakirjoihin sisältyvät tiedot ovat salassa pidettäviä)

Potilastietojen luovuttaminen

- Tietoja voidaan luovuttaa potilaan omalla kirjallisella tai potilaan laillisen edustajan kirjallisella suostumuksella.
- Ilman potilaan suostumusta voidaan tietoja luovuttaa pyynnöstä eri viranomaisille näiden tehtävien hoitamiseksi lakiin perustuvan säännöksen perusteella.

Potilastietojen luovuttamiseen oikeuttavia säännöksiä

- Lastensuojelulaki (ilmoitusvelvollisuus)
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta (terveydenhuoltohenkilöstö on velvollinen antamaan sosiaalihuollon viranomaiselle sen pyynnöstä hallussaan olevat sosiaalihuollon asiakassuhteeseen olennaisesti vaikuttavat tiedot ja selvitykset, jotka ovat välttämättömiä asiakkaan sosiaalihuollon tarpeen selvittämiseksi, sosiaalihuollon järjestämiseksi sekä viranomaiselle annettujen tietojen tarkistamista varten)
- Esitutkintalaki (terveydenhuoltohenkilöstö on oikeutettu, ei velvollinen, todistamaan esitutkinnassa, jos tutkittavana on rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään 6 v vankeutta)
- Oikeudenkäymiskaari (terveydenhuoltohenkilöstö voidaan velvoittaa todistamaan tietyissä tapauksissa)
- Rikoslaki 15:10§: törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen (on rangaistava teko, jos ei ilmoita viranomaiselle tai sille, jota vaara uhkaa, mikäli tietää törkeän rikoksen olevan hankkeilla; on kuitenkin tulkinnanvaraista, väistyykö terveyden-huollossa noudatettava salassapitovelvollisuus törkeiden rikosten estämiseksi; ilmoitusvelvollisuutta jo tapahtuneista rikoksista ei ole)

6 LÄHISUHDEVÄKIVALTAPERHEIDEN AUTTAMINEN

6.1 PUUTTUMINEN JA VÄLITÖN APU

6.1.1 Psyykkinen ensiapu uhrille

Työskentelyssä uhrin kanssa työntekijän tulee

- tehdä väkivalta näkyväksi ("nostaa kissa pöydälle"), ottaa selkeästi kantaa väkivaltaan ("väkivalta on väärin, väkivalta on aina tekijän vastuulla")
- varmistaa uhrin ja lasten turvallisuus (turvasuunnitelma)
- osoittaa ymmärrystä ja empatiaa ("uskon sinua, hyvä, kun kerroit") antaa tietoa käytännön palveluista / uhrin oikeusturvasta (turvakoti, lähestymis-kielto, rikosilmoituksen tekeminen)
- antaa tietoa väkivallasta ja sen vaikutuksista lapsiin ja aikuisiin (myös: väkivalta ei lopu itsestään) antaa kirjallista materiaalia lähisuhdeväkivallasta (monisteet, "Urhea Pikku-Nalle" -kirjanen jne.)
- turvata jatkotyöskentely uhrin kanssa
- käynnistää tarvittaessa viranomaisyhteistyö

Muutamia toimintaperiaatteita tilanteeseen, jossa otat puheeksi väkivallan

- Lähesty turvallisesti ja ystävällisesti asiakasta.
- Pyri luomaan luottamuksellinen suhde.
- Järjestä keskustelu AINA kahden kesken: keskustelu väkivallan tekijän läsnä ollessa voi vaarantaa asiakkaan turvallisuuden.
- Käsittele väkivaltaa suoraan ja avoimesti: on hyvä kertoa asiakkaalle, mitä tuntemuksia väkivaltaa aiheuttaa ihmisissä ja että se on rikos.
- Osoita voimakasta tukea ja ymmärrystä. Kuuntele ja opi: tämä asiakas tietää, mistä puhuu.
- Anna myönteistä palautetta siitä, että asiakkaalla on ollut voimaa selviytyä ja rohkeutta hakea apua. Tue hänen omia selviytymiskeinojaan ja kannusta hakemaan apua.
- Vahvista asiakkaan uskoa omaan selviytymiseensä.
- Keskustele asiakkaan peloista ja tunteista.
- Monet "varmistavat" selustansa mitä erilaisimmin tavoin. Kysy näistä tavoista.
- Mikäli asiakas on humaltunut tai alkoholisoitunut, keskustele ja selvitä jatkohoitomahdollisuudet sekä muistuta, että humala ei oikeuta lyömiseen.
- Jos asiakas kieltää, aliarvioi ja vähättelee väkivaltaa tai kieltäytyy keskustelemasta asiasta, kerro että siihen on myöhemmin mahdollisuus.
- Varmista turvallinen kotiinpaluu.
- Jos väkivallan tekijä on mies ja läsnä, informoi häntä miesten tukiryhmistä tai muista miehille tarkoitetuista palveluista.

Kohtaamisen lähtökohdat

- Vakavasti ottaminen
- Aktiivinen kuuntelu ja tilannetta selkiyttävien kysymysten teko
- (Ota selville tapahtuman ensikäden faktatietoa niin paljon kuin saat)
- Osaaminen ja taito (oman työn ja yhteistyökumppanien työn tuntemus)
- Moralisoiminen ja muiden arvotusten välttäminen

- Ei luvata eikä vakuutella liikaa
- Omana itsenään oleminen
- Oman työn jakaminen työnohjauksessa ja työtovereiden kesken (myös toisen huomioiminen tyyliin 'Miten meni?')
- Itsestä huolehtiminen (Mitkä ovat omat selviytymiskeinosi?)

Kirjaa aina uhrin kertomus (tärkeää on kirjata, miten uhri tapauksesta kertoo, uhrin omin sanoin).

Työntekijän tehtävänä on vahvistaa todeksi uhrin väkivaltakokemukset ja oikeuttaa näiden kokemusten uhrissa aiheuttamat tunteet.

Väkivallan uhri saattaa palata väkivallan tekijän luo useita kertoja ennen kuin hän irrottautuu tästä lopullisesti. Jokainen irrottautuminen, paluusta huolimatta, on kuitenkin osa uhrin selviytymisprosessia ja vie irrottautumisprosessia eteenpäin.

Väkivallan uhrin toipuminen on usein pitkä (vuosia kestävä) prosessi – etene uhrin ehdoilla.

6.1.2 Turvallisuus

Jos nainen kertoo olevansa parisuhteessaan väkivallan kohteena, on tärkeää keskustella ja arvioida hänen kanssaan väkivallan tekijän käyttäytymisen vaarallisuutta. Väkivallan uhrin kanssa kannattaa aina tehdä kirjallinen turvasuunnitelma. Hänelle annetaan turvasuunnitelmasta kopio. Turvasuunnitelma vahvistaa naisen ja lasten tilanteen hallinnan tunnetta. Lisäksi sen avulla voidaan vähentää tai lieventää väki-vallan seurauksia. Turvasuunnitelma on erityisen tärkeää tehdä silloin, jos uhri palaa väkivallan tekijän luo. Se on hyvä tehdä myös tapauksissa, joissa uhri on eroaikeissa, eroamassa tai muuttamassa erilleen.

Ohjeita naisen ja lasten turvallisuuteen liittyvien asioiden huomioimiseen:
Arvioi tilanne

- Kysy naiselta, onko hänellä tarvetta/halua siirtyä välittömästi turvakotiin (lasten kanssa)
- Jos turvakotiin ei ole mahdollista päästä, selvitä voiko hän mennä sairaalaan tai ystävien/perheensä luokse.
- Jos nainen ei halua mennä turvakotiin, anna hänelle kirjallista tietoa hätänumeroista, turvakodeista ja muista palveluista.
- Ohjaa naista pitämään esitteet ym. turvallisessa paikassa, väkivallan tekijän ulottumattomissa
- Tarvitseeko hän välitöntä lääkärin apua?
- Jos hän haluaa palata partnerinsa luo, sovi hänen kanssaan seuraava tapaamisaika tilanteen seuraamiseksi.
- Kerro naiselle hänen oikeuksistaan ja lain tarjoamista mahdollisuuksista (esim. lähestymiskiellosta, rikosilmoituksesta)
- Rohkaise naista kertomaan väkivallasta jollekin luotettavalla henkilölle, johon hän voi tarvittaessa turvautua.

Turvallisuudessa huomioitavaa

Turvakoti on usein turvallisempi paikka kuin ystävien tai sukulaisten kodit.

Jos paikkakunnalla ei ole turvakotia, selvitä muut mahdollisuudet turvan saamiseen (kriisiasunto tai kriisipaikka, sairaalan vuodeosasto).

Jos nainen haluaa tai voi mielestään palata kotiin, suosittele, että hän valmistautuisi väkivaltatilanteisiin pitämällä turvalaukkua jossakin salaisessa paikassa (esimerkiksi luotettavan ystävän tai sukulaisen luona).

Turvalaukussa tulisi olla naista ja lapsia varten välttämättömiä tavaroita kotoa poissaoloa varten:

- käteistä rahaa taksia ja puheluja varten, matkapuhelimen kortti ja tärkeitä puhelinnumeroita
- vara-avaimet (koti, auto)
- virallisia asiakirjoja (vakuutukset, huoltajuussopimukset, ajokortti ym.)
- passi ja syntymätodistukset (alkuperäiset tai kopiot)
- henkilöllisyys- ja KELA- kortit
- maahanmuuttoasiakirjat
- pankki- ja luottokortit, säästökirjat
- lääkkeet ja reseptit
- varavaatteet
- hygieniavälineet
- lasten lempileluja

Väkivallan hengenvaarallisuuden arviointi

Turvasuunnitelman tulisi perustua väkivallan hengenvaarallisuuden arviointiin. Henkirikoksia tutkimalla on kartoitettu vaarallisen tilanteen merkkejä. Väkivallan vaarallisuuden arvioinnissa tulisi käyttää lomaketta, johon on listattu riskitekijöitä.

Naista ei pidä koskaan jättää yksin täyttämään väkivallan hengenvaarallisuuden arviointilomaketta, vaan työntekijän tulee käydä lomake läpi naisen kanssa keskustellen. Lopuksi yhdessä arvioidaan vastausten merkitystä naisen tilanteessa. Lomakkeen käyttö tukee naisen ja lasten ohjaamista turvaan esimerkiksi turvakotiin.

Turvasuunnitelman laatiminen

Kun tilanne ja väkivallan hengenvaarallisuus on arvioitu, kannattaa laatia yksilöllinen turvasuunnitelma yhdessä naisen kanssa.

Keskustele naisen kanssa siitä, kuinka hän voi suojella itseään ja lapsiaan

- Väkivaltatilanteen ennakoiminen: Onko olemassa merkkejä, joista hän voi päätellä miehen käyvän väkivaltaiseksi?
- Pakoreitit: Miten ja minne lähteä turvaan? Mikä on turvallisin huone, josta pääsee ulos?

- Vaaralliset paikat: Keittiö on erityisen vaarallinen paikka, koska siellä on veitsiä yms. Naisen on hyvä välttää kylpyhuonetta ja muita huoneita, joista ei ole ulospääsyä.
- Kotoa lähteminen: kuinka päästä lähtemään luontevasti? Roskien vienti, koiran ulkoiluttaminen jne.
- Suojautuminen väkivaltaisen tapahtuman aikana: miten suojella itseään, miten lapsia. Nainen voi opetella suojautumaan miehen iskuilta. Suojautuminen ei estä väkivaltaa, mutta voi vähentää vammoja.
- Lasten kanssa on hyvä keskustella väkivallasta ja äkillisistä tilanteista, joissa äiti saattaa joutua lähtemään nopeasti pois kotoa. Lasten kanssa on tärkeä käydä läpi miten väkivaltatilanteissa toimitaan, miten ja minne lähdetään pakoon. Lapset voi myös opettaa soittamaan hätänumeroihin (numerot on hyvä opetella ulkoa). Jos lapset ovat hyvin pieniä, nainen voi sopia etukäteen, kenen luo hän voi tarvittaessa viedä lapset turvaan.
- Sopimukset luotettavien naapurien/sukulaisten/ystävien kanssa. Onko joku naapuri, jonka luo voi mennä pakoon? Naapurien kanssa voidaan sopia, että he soittavat väkivallan ääniä kuullessaan poliisin. Naapurit voivat säilyttää naisen turvalaukkua jne.
- Ohjaa naista tekemään varasuunnitelma sen varalle, ettei yksi suunnitelma toimi.

Jos väkivallan tekijä on poistettu/poistunut yhteisestä kodista tai jos nainen asuu yksin, käy läpi seuraavat mahdollisuudet hänen kanssaan:

- Lukkojen vaihtaminen oviin ja ikkunoihin
- Hälytysjärjestelmän asentaminen – turvakalterit ikkunoihin, lukot, parempi valaistus, palohälytin ym.
- Lasten opettaminen soittamaan poliisille, ystäville tai sukulaisille vaarallisessa tilanteessa
- Opettajien ja lasten hoitopaikkojen henkilökunnan kanssa keskustelu siitä, kenellä on lupa hakea lapset sekä muiden varotoimenpiteiden kehittäminen lasten suojelemiseksi
- Tiedon etsiminen, miten holhousasioissa, tapaamisoikeuden sopimisessa ja avioerosopimuksissa voidaan huomioida perheväkivallalta suojaaminen.
- Lähestymiskiellon saaminen.

Jos nainen on jättämässä pahoinpitelijän, käy läpi seuraavat kohdat hänen kanssaan

- Miten ja milloin on turvallisinta lähteä? Onko hänellä joku kulkuväline? Rahaa? Paikka mihin mennä?
- Voiko nainen ongelmista soittaa poliisille, jos hän tarvitsee poliisin apua?
- Kenelle hän päättää kertoa ja jättää kertomatta lähtemisestään?
- Mitä nainen itse ja muut ihmiset voivat tehdä estääkseen miestä löytämästä häntä?
- Kehen hän voi luottaa omassa turvaverkossaan ja kuka voi suojella häntä?
- Miten hän menee turvallisesti kotoa töihin ja kouluun hakemaan lapset?
- Mitkä yhteiskunnan palvelut/lain takaamat oikeudet auttavat häntä tuntemaan olonsa turvallisiksi? Kirjoita ylös puhelinnumerot ja osoitteet!
- Tietääkö hän paikallisen turvakodin puhelinnumeron?
- Millaiset holhous- ja vierailujärjestelyt takaisivat hänen itsensä ja lastensa turvallisuuden?
- Olisiko lähestymiskielto toimiva vaihtoehto?

Jos nainen asuu väkivallan tekijän kanssa, käy läpi seuraavat kohdat hänen kanssaan

- Mikä toimii parhaiten naisen turvallisuuden takaamiseksi hätätilanteessa?
- Kenelle hän voi soittaa kriisitilanteessa?
- Soittaako hän poliisille väkivallan alkaessa uudestaan? Onko talossa puhelinta/ onko hänellä matkapuhelinta tai voiko hän sopia merkistä lasten ja naapureiden kanssa poliisin tai avun kutsumiseksi?
- Minne hän voi mennä tilapäissuojaan? Ohjaa naista miettimään vaihtoehtoja paikoista, joihin hän voi mennä kriisitilanteessa. Kirjoita ylös osoitteet ja puhelinnumerot.
- Mitkä ovat turvalliset hätäuloskäynnit kotoa?
- Jos kotona on aseita, etsi tietoa/keinoja niiden poistamiseksi
- Muistuta naista siitä, että väkivaltaisessa tilanteessa hänen on parasta luottaa aina omaan arviointikykyynsä – joskus on parasta juosta pois, joskus rauhoittaa pahoinpitelijää – mikä vain parhaiten suojelee häntä

6.1.3 Lähestymiskielto

Mitä lähestymiskielto tarkoittaa ja kuka sitä voi hakea?

Lähestymiskielto tarkoittaa sitä, että henkilön hengen, terveyden, vapauden tai rauhan turvaamiseksi voidaan jotakuta toista kieltää ottamasta häneen yhteyttä.

Tyypillisiä tapauksia, joissa lähestymiskieltoa voidaan käyttää, ovat entisen puolison tai asuinkumppanin häirintä yhteydenotoin tai vierailuyrityksin sekä tilanteet, joissa aikuinen lapsi pyrkii kiristämään rahaa iäkkäältä vanhemmaltaan.

Lähestymiskieltoa voi pyytää kuka tahansa, joka perustellusti tuntee itsensä toisen uhkaamaksi tai häiritsemäksi.

Myös syyttäjä-, poliisi- tai sosiaaliviranomainen voi hakea kiellon määräämistä, jos uhattu henkilö ei itse uskalla tai pysty sitä tekemään.

Miten lähestymiskieltoa haetaan?

Lähestymiskieltoa haetaan joko poliisilta tai suoraan käräjäoikeudelta, kirjallisesti tai suullisesti.

Kieltoa haettaessa tulee kertoa

- minkälaisen uhan tai häirinnän kohteeksi on joutunut
- kenen taholta kokee uhkaa tai häirintää
- käsitys häirinnän jatkumisesta tai rikoksen uhasta vastaisuudessa
- onko asiassa todistajia tai todisteita

Kun on joutunut väkivallan uhriksi, on käytävä tutkituttamassa vammat lääkärillä ensi tilassa.

Heti voimaan tulevan väliaikaisen lähestymiskiellon voi määrätä päällystöön kuuluva poliisi tai käräjäoikeus.

Perusmuotoiseen lähestymiskieltoon määrätty henkilö ei saa tavata suojattavaa henkilöä eikä muutenkaan ottaa tähän yhteyttä tai sitä edes yrittää.

Perheen sisäiseen lähestymiskieltoon määrätyn henkilön on poistuttava yhteisestä asunnosta eikä hän saa palata sinne. Hän ei myöskään saa tavata eikä ottaa yhteyttä henkilöön, jota kiellolla suojataan. Kiellettyä on myös suojattavan henkilön seuraaminen ja tarkkailu. Perheen sisäinen lähestymiskielto voidaan määrätä enintään kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan.

6.1.4 Psyykkinen ensiapu lapselle

Väkivaltaa kokenut tai sitä sivusta seurannut lapsi tarvitsee aina kriisiapua esimerkiksi psykososiaalisen tuen muodossa. Kriisiapua voi antaa vanhempi, sukulainen, työn-tekijä tai ammattiauttaja. Kriisiapu on ”psykykkistä ensiapua”, jolla voi olla kauaskantoisia myönteisiä vaikutuksia. Kun lapseen kiinnitetään huomiota ja hänen kokemuksiinsa suhtaudutaan vakavasti, hän saa luvan tunteisiinsa ja pahaan oloonsa. Lapsi saa viestin, että on oikein hakea apua, turvaa ja lohtua aikuisilta eikä hänen tarvitse kantaa perheessään tapahtuneen väkivallan taakkaa yksin. Tämä psyykkinen ensiapu auttaa lasta myös mahdollisissa myöhemmissä hoitokontakteissa luottamaan aikuisen antamaan apuun.

Miten toimia, kun lapsi kertoo perheessään tapahtuvasta väkivallasta

- Usko lasta, joka kertoo Sinulle perheessään tapahtuvasta väkivallasta. Lapsen kannalta on erittäin tärkeää, että ensimmäinen henkilö, jolle hän uskaltaa asiasta kertoa, myös ottaa hänet todesta. Kuuntele lasta empaattisesti ja lämminhenkisesti ja ole aito. Piirrä, askartele tai leiki lapsen kanssa. Ne auttavat häntä purkamaan tilanteen aiheuttamaa stressiä.
- Kerro, että aiot auttaa lasta. Jos et itse pysty auttamaan, kerro puhuvasi asiasta jonkun kanssa, joka osaa auttaa lasta.
- Älä lupaa olla kertomatta kenellekään! On todennäköistä, että joudut kertomaan jollekulle. Älä aseta itseäsi tilanteeseen, jossa joudut pettämään lapsen luottamuksen.
- Selitä lapselle, miksi on tärkeää puhua asiasta sellaiselle ulkopuoliselle ihmiselle, joka osaa auttaa lasta ja tämän perhettä. Lupaa lapselle, että autat häntä, jos aiot niin tehdä.
- Anna lapselle tunnustusta rohkeudesta hakea apua. Kerro, että lapsi toimi oikein kertoessaan väkivallasta perheessä. Kerro lapselle, että on väärin käyttää väkivaltaa, vaikka olisi kuinka vihainen.
- Painota, ettei väkivalta ole koskaan lapsen syy, vaikka lapsi olisi mielestään ollut ”tuhma” tai tottelematon tai suoriutunut huonosti koulussa. Selitä, että aikuisten riidat ovat heidän välisiään asioita, vaikka ne saisivatkin alkunsa lasta koskevista asioista. Selvitä lapselle, että väkivalta ei lopu sillä, että lapsi olisi jotenkin kiltimpi tai kuuliaisempi.

- Älä mustamaalaa lapsen perhettä tai puhu pahaa väkivallan tekijästä. Lapsi rakastaa vanhempiaan ja peilaa itseään suhteessa heihin. Vanhempien loukkaaminen loukkaa lasta ja hänen omanarvontuntoaan.
- Lapsen on vaikea selviytyä,
jos aikuisen reaktiot ovat voimakkaita ja niitä ei selitetä lapselle,
jos aikuiset menettävät toivon,
jos tapahtuma tulkitaan kielteisesti,
jos lapsi ei saa selvää käsitystä siitä, mitä tapahtui, vaan joutuu keksimään sen itse,
jos lapsella ei ole ketään kenen kanssa puhua asiasta,
jos monet asiat ovat muuttuneet lapsen elämässä samanaikaisesti ja
jos lapsi on aiemmin kokenut kovia.

6.2 JATKOHOITO

6.2.1 Uhrin auttaminen

- väkivaltatilanteen (pahimman / viimeisen) jälkipuinti
- väkivallan historia (myös lapsuus)
- tietoa väkivallasta ilmiönä – psykoedukatiivisuus
- ambivalenssin käsittely eli muistamisen ja unohtamisen dialogi
- syyllisyyden käsittely: kuka vastuussa väkivallasta?
- tilanteen vakavuuden käsittely – turvasuunnitelmat
- avun hakemisen oikeutus

6.2.2 Tekijän auttaminen

Työskentelyn tavoitteena on uhrin ja lasten turvallisuus

- väkivallan tekijän vastuuttaminen
- keskustelussa fokus väkivallassa ("kissa pöydälle")
- väkivallan historian kartoittaminen
- työntekijän selkeä kannanotto: väkivalta on väärin, väkivalta on rikos
- kerro väkivallan vaikutuksista uhriin ja lapsiin (myös: väkivallalla on taipumus toistua)
- väkivallan tekijän vastuuttaminen turvallisuussopimukseen
- kerro miehille tarkoitetuista palveluista, kannusta miestä muutokseen
- luo miehen kanssa yhdessä työskentelyn jatkosuunnitelmat

Kyseessä on pitkä prosessi, jossa mies tarvitsee tukea. Miehen muutosprosessissa on tärkeää, että hän ymmärtää omien tekojensa seuraukset sekä tunnustaa oman vastuunsa väkivallan käyttäjänä.

6.2.3 Vanhemmuuden hoitoprosessi

Autetaan vanhempaa katsomaan väkivaltaa lapsen silmin

- lapsen väkivaltakokemusten jakaminen (lapsen työntekijä toimii tämän tunteiden tulkkina)
- lapsen historian kartoittaminen

- lapsen suojaaminen
- huolenpito- ja selviytymiskeinojen kartoittaminen
- vanhemman syyllisyyden käsittely (suhteessa lapseen)

Lapsen kokemusten, tunteiden ja ajatusten kuuleminen ja jakaminen

- voi järkyttää vanhempaa
- auttaa vanhempaa näkemään oman tilanteensa realistisemmin
- voi avata motivaation todelliseen muutokseen
- voi auttaa vanhempaa saamaan tunnekosketuksen omiin kokemuksiinsa ja joskus jopa lapsuudenkokemuksiinsa
- lapset toimivat uhrille (äidille) traumamuistuttajina, esim. poika, jolla samoja tapoja, piirteitä kuin isällä - äiti reagoi traumamuistuttajiin, ei lapseen sinänsä

6.2.4 Lasten auttaminen

6.2.4.1 Kriisityöskentely lapsen / nuoren kanssa

Keskustele lasten tilanteesta ensin äidin kanssa ja määrittele, ovatko lapset turvassa:

Missä lapset olivat pahoinpitelyn aikana?

Mitä he ovat nähneet ja kuulleet?

Ovatko lapset joutuneet väkivallan kohteeksi?

Ovatko äiti ja lapset puhuneet keskenään tapahtuneesta?

Mitä tunteita lapset ovat ilmaisseet pahoinpitelyn jälkeen?

- Arvioi lasten mahdollinen turvan tarve ja ryhdy tarvittaviin toimenpiteisiin
- Kerro äidille, että lasten kanssa olisi hyvä keskustella näiden kokemista vaikeista asioista.
- Tee yhdessä äidin kanssa suunnitelma, miten toimitaan.

Tapaa äiti ja lapset yhdessä, jolloin äiti kertoo lasten kuullen, mitä on tapahtunut.

Pyydä äitiä antamaan lapsille lupa (salaisuuden murtaminen!) puhua työntekijän kanssa perheen väkivaltatilanteista ja omista kokemuksistaan.

Tapaa lapsi mahdollisimman pian väkivaltatilanteen jälkeen ja tarjoa kriisikeskusteluja:

- luo lapseen turvallinen kontakti
- suhtaudu vakavasti lapsen kertomukseen ja tunteisiin
- kuuntele rauhallisesti
- keskustele lapsen ehdoilla ja hänen näkökulmastaan
- tue lasta ja auta häntä näkemään asioiden yhteydet
- kerro lapselle, että väkivalta ei ole hänen syytään ja että se ei ole hyväksyttävää.
- keskustele lapsen kanssa myös siitä, mitä hän voi tehdä kodin väkiväkivaltatilanteissa:

Hänelle ei ole hyväksi yrittää puuttua asiaan tai lopettaa vanhempien välistä riitaa, koska hän voi silloin itsekin joutua väkivallan kohteeksi.

Mieti yhdessä lapsen kanssa, mikä olisi kodissa sellainen turvallinen paikka, jonne lapsi voisi vetäytyä väkivaltatilanteissa.

Laadi lista niistä ihmisistä puhelinnumeroineen (sukulaiset, naapurit, tuttavat, poliisi), joille lapsi voi tarvittaessa soittaa tai joiden luokse hän voi mennä väki- valtilanteessa.

Pidä vanhemman kanssa päätöskeskustelu lapsen kanssa käymiesi kriisikeskustelujen jälkeen. Kerro lyhyesti, mitä olette lapsen kanssa tehneet ja mistä keskustelut. Jos lapsi, vanhempi tai koko perhe tarvitsee jatkohoitoa, suunnittele sitä yhdessä vanhemman kanssa ja ohjaa häntä oikeaan paikkaan.

6.2.4.2 Lasten ja nuorten hoito osana koko perheen auttamista

Perheen sisäistä väkivaltaa kokeneiden lasten ja nuorten hoidon tavoitteena on antaa heille mahdollisuus käydä läpi väkivaltaan liittyviä traumaattisia kokemuksiaan, aistihavaintojaan ja tunteitaan. On tärkeää pohtia lapsen kanssa myös hänen selviytymiskeinojaan ja suunnitella uusia toimintatapoja vastaisen varalle.

Käytännössä väkivaltaa kokeneen perheen kokonaisvaltainen auttaminen alkaa useimmiten siitä, että ensin kuunnellaan väkivallan kohteeksi joutuneen naisen kertomus siitä, mitä hänelle on tapahtunut ja mikä on perheen kokonaistilanne. Kun nainen on ensin saanut purkaa ja jäsentää omia kokemuksiaan, otetaan työskentelyyn mukaan myös perheen lapset. Yhdessä äidin ja lasten kanssa käydään läpi niitä väkivaltatilanteita, joissa lapset ovat olleet mukana tai joista he ovat muuten tietoisia. Näissä tilanteissa äiti antaa lapsille mallin ja luvan, että näistä ennen vaietuista asioista saa ja voi puhua. Tämän jälkeen lapset saavat oman työntekijän, jonka kanssa he voivat käydä turvallisesti läpi omia kokemuksiaan. Lapset tarvitsevat oman työntekijän, koska perheväkivalta merkitsee heille aivan erilaisia traumaattisia kokemuksia kuin perheen aikuisille. Lisäksi lapset ahdistuvat kovasti, jos he joutuvat kuulemaan vanhempiansa tunteenpurkauksia ja parisuhteeseen kuuluvia asioita.

Lapset ja nuoret käyvät kokemuksiaan läpi puhumalla, piirtämällä ja leikkimällä. Myös monia muita kommunikointikeinoja voidaan käyttää apuna. Tärkeintä on, että heidän kanssaan keskusteleva aikuinen on suora ja puhuu asioista niiden oikeilla nimillä. Väkivaltaa kokeneilla lapsilla on hyvin paljon väkivaltatilanteisiin liittyviä havaintoja, tunteita ja tuntemuksia. Lapsen selviytymisen kannalta on elintärkeää, että hän saa puhua näistä vaietuista asioista sellaisen ihmisen kanssa, joka ymmärtää hänen kokemuksiaan. Puhumatta jääneet kokemukset jäävät lapsen sisälle pahan olon möykyksi, joka purkautuu erilaisina oireina lapsuudessa ja lisää väkivaltaisen käyttäytymisen riskiä nuoruusiässä sekä aikuisuudessa. Väkivallan siirtyminen seuraavalle sukupolvelle voidaan katkaista lapsia ja nuoria auttamalla.

Lasten kanssa työskentelyn rinnalla kuunnellaan ja tuetaan aina äitiä sekä naisena että vanhempana. Mitä enemmän äiti saa apua itselleen, sitä paremmin hän pystyy näkemään lasten tarpeet ja jaksaa kuunnella heitä. Myös isä pyritään saamaan keskustelemaan tilanteesta, aluksi yksinään. Pariskuntaa ei tavata yhdessä ennen kuin tilanne on naisen kannalta riittävän turvallinen yhteiskeskustelulle.

6.2.5 Lasten huolto ja tapaamiset

- Yhteishuolto ja vuoroasuminen eivät ole suositeltavia vaihtoehtoja tapauksissa, joissa joku perheenjäsen on joutunut toisen perheenjäsenen väkivallan, kiusaamisen tai häirinnän kohteeksi.
- Jotta lapsi ja väkivaltainen vanhempi voivat tavata toisiaan, on väkivallan toistumisen riski voitava arvioida erittäin pieneksi. Lapsen ei pidä pelätä, että väkivalta toistuu. Lapsen ei pidä joutua suojelemaan itseään, vanhempansa tai sisaruksiaan.
- Väkivallan tekijän tulee osoittaa, että hän on riittävän yhteistyökykyinen ja turvallinen voidakseen toimia toisena huoltajana tai tapaavana vanhempana. Hänen on otettava vastuu väkivallasta mieluiten lapsen kuullen ja vapautettava lapsi syyllisyydestä ja pelosta.
- Tapaamisia suunniteltaessa on tärkeää kuulla lasta, samoin tapaamisten seurannassa.
- Tapaamisten on oltava tuettuja tai valvottuja, jos on pienikin epäily lapsen turvallisuuden vaarantumisesta. Valvotuista tapaamisista päättää aina oikeus.

6.3 MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ LÄHISUHDEVÄKIVALTAAN PUUTTUMISESSA

Lähisuhdeväkivallalla, joka herättää työntekijöissäkin voimakkaita tunteita, on taipumusta vaikuttaa hämärtävästi työntekijöiden käsityksiin omasta tehtävästään samaan tapaan kuin se hämärtää perheenjäsenten todellisuuden- ja vastuuntajua.

Väkivaltaongelman keskellä elävät perheet tarvitsevat apua useilta eri viranomaistahoilta, eikä minkään viranomaisen tulisi toimia yksin kohdatessaan näitä perheitä. Perheessä tapahtuva pahoinpitely on **yhtä aikaa lastensuojelullinen, rikosoikeudellinen ja terapeutista apua vaativa asia**. Ammattilaisten väliintulo lähisuhdeväkivaltatilanteessa tarkoittaa

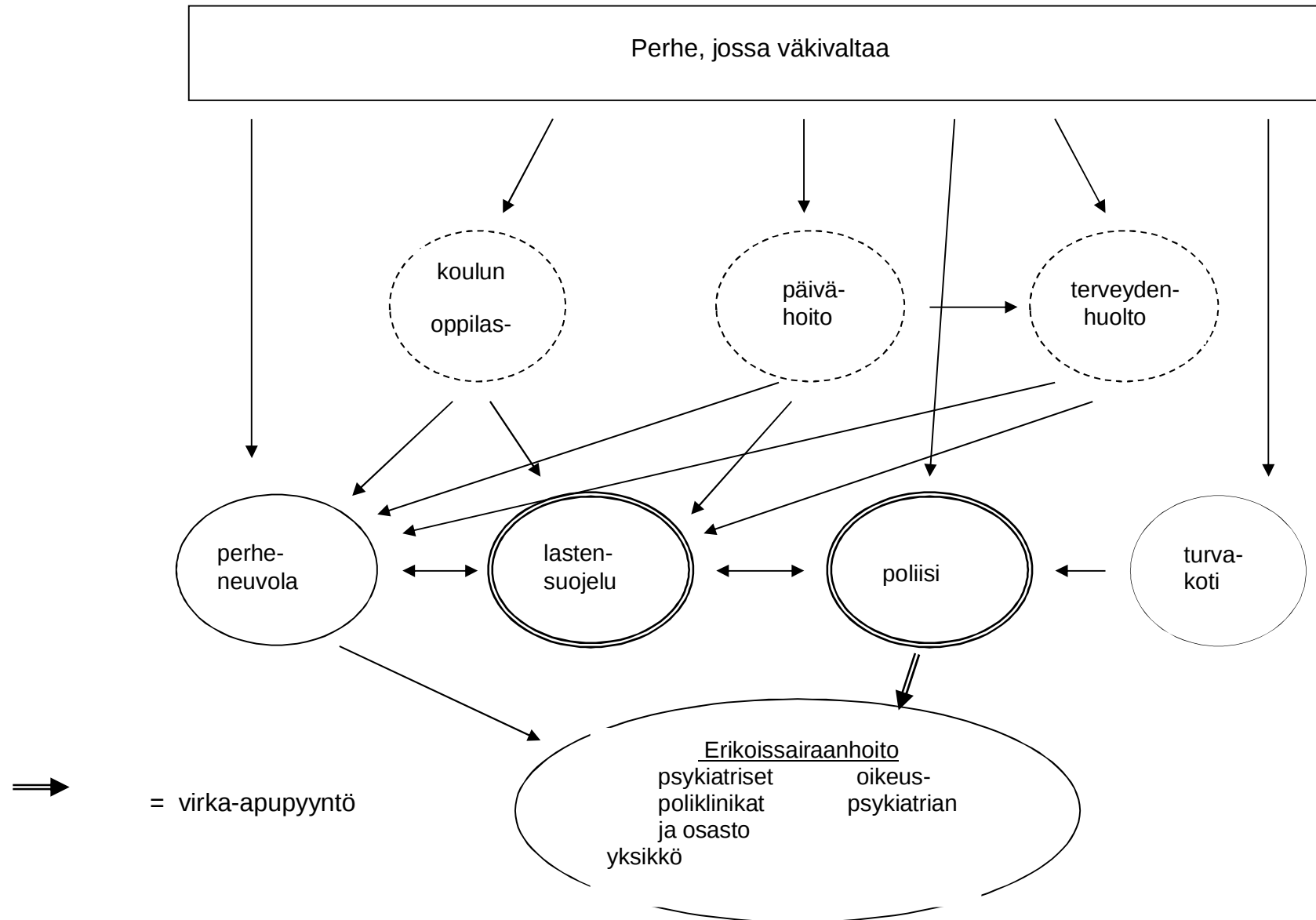
- perheenjäsenten omien muutosten tukemista joko yksilöinä tai yhdessä
- väkivaltaisesti käyttäytyvän jäsenen saattamista vastuuseen ja rikosoikeudellisia seuraamuksia
- väkivaltaa kokeneiden ja käyttäneiden terapeutista hoitoa
- perhetilanteen uudelleenrakentamista esimerkiksi huostaan ottamalla lapsi tai rajoittamalla perheenjäsenten yhteydenpitoa
- eri osapuolten ohjaamista vertaistuen piiriin
- joissain tapauksissa tilanteen etäistä seuranta.

Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen koetaan vaikeaksi tehtäväksi monissa toimipisteissä (esimerkiksi neuvolan, päivähoidon ja koulun työntekijät), mutta se ei poista kaikille viranomaisille kuuluvaa vastuuta lastensuojelullisten asioiden eteenpäin viemisestä. Väkivalta-asioiden hoitamisessa on tärkeää se, että kukin viranomaistaho **pysyy omassa työroolissaan yhteistyötä tehden**. Tällä tavoin lähisuhdeväkivaltatilanteeseen puuttuminen tulee helpommaksi ja toimintatavat selkiytyvät. Vain poliisin työnä on selvittää väkivaltaa rikosprosessina, muiden pääsääntöisesti auttaa ja hoitaa perhettä.

Selkeä ja johdonmukainen viranomaisyhteistyö on olennainen lähtökohta väkivalta-asian käsittelylle, sillä epäonnistuessaan moniammatillinen yhteistyö voi aiheuttaa lapselle nk. sekundaarisen trauman, joka syntyy, kun eri viranomaisilla on ristiriitaisia käsityksiä tavoista auttaa lasta väkivaltatilanteessa. Ristiriidan seurauksena asiakkaat joutuvat pohtimaan sitä, kenelle viranomaiselle he voivat luottamuksellisesti puhua asioistaan.

Moniammatillinen yhteistyö toteutuu tehokkaimmin siten, että perheen tilanteen selvittelyssä ja hoidossa mukana olevat viranomaistahot kokoontuvat yhdessä asiakas-perheen kanssa verkostotapaamisiin, joissa puhuttu tieto saavuttaa yhtä aikaa eri osapuolet, ja asiakkaat voivat olla mukana aktiivisina osallistujina ja oman elämänsä asiantuntijoina. Näissä tapaamisissa määritellään, miten kukin viranomaistaho osallistuu perheen auttamiseen oman perustehtävänsä mukaisesti.

AUTTAMISJÄRJESTELMÄ LÄHISUHDEVÄKIVALTATILANTEISSA

LÄHTEET

- www.laaninhallitus.fi; Länsi-Suomen lääni, sosiaali- ja terveysosasto, hankkeet
Mustasaaren kunta; Perheväkivaltaan puuttuminen, toimintamalli
www.tukiasema.net
www.vaasanturvakoti.fi
www.lahdenensi-jaturvakoti.fi
Naisiin kohdistuva parisuhdeväkivalta ja sen seulonta äitiys- ja lastenneuvolassa;
STM:n selvityksiä 2004:6
Saarinen Pentti, hallintopäällikkö, varatuomari: PAKE-koulutus; Puuttua vai puuttua?
Terveystenhuoltohenkilöstön salassapitovelvollisuudesta ja sen väistymisestä 11.4.2007
Terhi Partanen: luentomuistiinpanot
Eva Lundgren: luentomuistiinpanot
Perttu Sirkka & Kaselitz Verena (2006): Parisuhdeväkivalta puheeksi – opas
terveydenhuollon ammattihenkilöstölle äitiyshuollossa ja lasten terveyspalveluissa;
Yliopistopaino
Alho Ritva: Perheväkivalta lasten kokemana – ammattiauttajien tunteet ja perheväki-
vallan perhekeskeinen hoito. Erityistason perhe- ja pariterapiakoulutuksen loppu-
työ; toukokuu 2005.
Paavilainen Eija & Pösö Tarja (2003): Lapset, perhe ja väkivaltatyö. WSOY, Porvoo.
Holmberg Tiina (2000): Lapset ja perheväkivalta. Lasten keskus.
Holmberg Tiina (2000): Urhea Pikku-Nalle. Lasten keskus.
Ensi- ja turvakotien liitto ry: Perhe- ja lähisuhdeväkivalta – auttamisen käytäntöjä.
Kädestä pitäen – turvaa lapselle. Käsikirja kaltoin kohdellun lapsen kanssa työsken-
televille. www.tampere.fi/tiedostot/5aksjES9z/kadesta_pitaen.pdf
Ewalds Helena (toim.): Kenelle lyönnit kuuluvat? Sosiaali- ja terveysministeriön
oppaita 2005:7
Perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimenpideohjelma 2006; Oulun kaupunki
Kaltoin kohdeltu lapsi; Tampereen kaupunki 2007
Perhe- ja lähisuhdeväkivallan huomaaminen ja siihen puuttuminen, hoitoonohjaus ja
hoito; Vaasan toimintamalli 2005
Huhtalo Pekka, Kuhanen Jarkko ja Pyykkö Esa (2003): Kotona turvassa. Katkaise
väkivallan kierre.
Söderholm Annlis, Halila Ritva, Kivitie-Kallio Satu, Mertsola Jussi ja Perttu Sirkka
(2004): Lapsen kaltoinkohtelu
Nygqvist Leo: Väkivaltainen parisuhde – asiakkuus ja muutos; julkaisu 28; Ensi- ja
turvakotien liitto; Helsinki 2001
Niemi-Kiesiläinen Johanna: Rikosprosessi ja parisuhdeväkivalta; WSOY 2004
Husso Marita: Parisuhdeväkivalta – lyötyjen aika ja tila; Vastapaino; Tampere 2003
Säävälä Hannu (2006): Mies varikolla – apua lähisuhdeväkivaltaan
Dufva Virpi (2001): Mikä lapsella hätänä? Perheväkivalta koulun henkilöstön näkö-
kulmasta.
Rautava Marie ja Perttu Sirkka (2001): Tavoitteena uhrin turvallisuus – näkökulmia
naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyyn
Piispa Minna (2004): Väkivalta ja parisuhde
Jolkkonen Pekka ja Varjonen Panu (2002): Väkivalta. Tunteita, toimintaa ja vasta-
tunteita.
Lindholm Eeva-Liisa, Salon seudun mielenterveysseura/Kriisikeskus, otteet poimittu kriisityön
koulutuksesta 10.5.2007 LÄHISUHDEVÄKIVALTAKIRJALLISUUTTA
Eskonen Inkeri: Perheväkivalta lasten kertomana. Tampere 2005.

- Flinck Aune: Parisuhdeväkivalta naisen ja miehen kokemana. Tampere 2006.
- Fuhrman Ben ja Ahola Tapani: Väkivaltakierteen katkaiseminen – tekijä, uhri ja verkosto. Duodecim 108 (3), 304 – 310. 1992
- Hautamäki Jari: Perheväkivalta käännekohta miehen elämässä. Helsinki.
- Heiskanen Markku ja Piispa Minna: Usko, toivo, hakkaus. Kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, Tilastokeskus, Oikeus 1998/12, Helsinki.
- Heiskanen Markku ja Piispa Minna: Väkivallan hinta. Naisiin kohdistuvan väkivallan kustannukset Suomessa. Tilastokeskus, Oikeus 2000/14, Helsinki 2000.
- Holmberg Tiina: Lapset ja perheväkivalta. Stakes: Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyprojekti ja Lasten Keskus. Hämeenlinna 2000.
- Holma Juha ja Wahlström Jari: Iskuryhmä. Miesten puhetta Vaihtoehto väkivallalle –ryhmissä. Helsinki 2005.
- Husso Marita: Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila. Helsinki 2003.
- Kalavainen Susanna (toim.): Valvotut tapaamiset lapsen turvana. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 33. Helsinki 2004.
- Keisala Hertta: Parisuhdeväkivalta moniammatillisen työn kohteena. Helsinki 2006.
- Keskinen Suvi: Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Tampere 2005.
- Kivisaari Kati ja Seppänen Henriikka: Väkivalta, tunteet ja turvallisuus. Psykologien kustannus 2008.
- Niemi-Kiesiläinen Johanna: Rikosprosessi ja parisuhdeväkivalta. Helsinki 2004.
- Nyqvist Leo: Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos. Prosessi parisuhdeväkivallasta ja turvakotien selviytymistä tukevasta asiakastyöstä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 28. Turku 2001.

TIETOA JA APUA LÄHISUHDEVÄKIVALTAAN:

Valtakunnalliset

- **Naisten linja** ma – pe 16-20, puh. **0800-02400**. Tarjoaa tukea tytöille ja naisille, jotka kokevat väkivaltaa tai sen uhkaa. www.naistenlinja.fi
- **Lyömäton linja** ma – pe 9-16, puh. **09-276 6280**. Tavoitteena miehen väkivallan loppuminen. www.lyomatonlinja.fi
- Rikosuhripäivystys auttaa rikoksen kohteeksi joutuneita ja heidän läheisiään. www.riku.fi
- MLL:n **Lasten ja nuorten puhelin** , ma – pe 14-20, la – su 17-20, puh. **116111 (maksuton)**. Tarjoaa lapsille ja nuorille mahdollisuuden luottamukselliseen keskusteluun aikuisen kanssa. www.lastenjanuortennetti.net
- MLL:n **Vanhempainpuhelin** , ma 10-13, ti 10-13 ja 17-20, ke 10-13, to 14-20., puh. **0600 12277**. Kriisitalanteissa ja arkisissa asioissa. Vanhempainnettiin osoitteesta: www.mll.fi
- Mielenterveysseuran valtakunnallinen kriisipuhelin, ma – pe 9-06, la 15-06, su 15-22, puh. 01019 5202
- **Seurakunnan Palveleva puhelin** su - to klo 18-01, pe ja la 18 - 03 puh. **01019-0071** Antaa keskusteluapua elämän kysymysten pohdinnoissa ja kriiseissä.
- **Raiskauskriisikeskus Tukinainen**. Maksuton kriisipäivystys ma – pe 9-15 ja la – su 15-21, pyhinä ja niiden aattoina klo 15-21. puh. **0800-97899**. www.tukinainen.fi. Maksuton juristipäivystys lähisuhdeväkivaltaa kokeneille pe 9-13, puh. **0800-97895**

Turussa sijaitsevat palvelut:

- **Turun Turvakoti** avoinna ympäri vuorokauden. Luolavuorentie 7, 20810 Turku. puh. **513 4100**. www.turvakoti.net
- **Jussityö** tarjoaa asiakkaaksi hakeutuvalla lähisuhdeväkivaltaa käyttäneelle miehelle ammatillista apua. Tavoitteena on miehen väkivallan poisjääminen. Puhelinpäivystys ja ajanvaraus arkisin klo 12-13, puh. **2776 918 ja 2776 919** Käynnit ovat maksuttomia.
- **Pilari**, perhekriisi- ja terapiakeskus. Avomuotoista kriisityötä fyysisestä tai henkisestä lähisuhdeväkivallasta kärsiville. Yksilö, pari- ja perheterapian lisäksi myös ryhmätoimintaa. Asiakkaalle maksullisia tai maksusitoumus tehty oman kunnan sos.puolen kanssa. Heideken, Sepänkatu 3, 20810 Turku. Ajanvaraus arkisin klo 11-12, puh. **2776 900**. (vastaanotto@pilari.inet.fi)
- **Lounais-Suomen kriisikeskus**, tarjoaa keskusteluun perustuvaa kriisiapua. Yliopistonkatu 12 a B , 6.krs, 20100 Turku. Ajanvaraus klo 9-16, puh. **2333 442**. Turkulaisille maksuton, muiden kuntien asukkailla pitää olla maksusitoumus tehtynä.
- **Perheasiain neuvottelukeskus**, antaa keskusteluapua parisuhteen vaikeuksiin ja muihin elämän kysymyksiin ja kriiseihin. Eerikinkatu 1 A 17, 20100 Turku. Ajanvaraus klo 9-16, puh. **2617 249**. Maksuttomat käynnit.

Liedon palvelut:

- Lastensuojelun sosiaalityöntekijät, klo 9-10, puh. **4873 3217, 4873 3216, 4873 3208, 4873 3207**
- Poliisi, Varsinais- Suomen poliisilaitos. **Yleinen hätänumero on 112.**
- Perheasema tarjoaa apua parisuhteen vaikeuksiin, perhe- ja ihmissuhdeongelmiin. Ajanvaraukset ja tiedustelut puh. **050-5707177.**
- Härkätien terveyskeskus päivystys arkisin klo 8-16 p. **02-48737200**, muut ajat T-sairaalan yhteispäivystys **02 313 8800.**
- Perheneuvola p. **02 4873 3315**

Tarvasjoen palvelut

- Sosiaalitoimisto puh. **4843 734**
- Poliisi, Varsinais-Suomen poliisilaitos. **Yleinen hätänumero on 112.**
- Härkätien terveyskeskus päivystys arkisin klo 8-16, p. **02-48737200**, muut ajat T-sairaalan yhteispäivystys **02 313 8800.**
- Perheneuvola p. **02 4873 3315**

Marttilan palvelut:

- Sosiaalitoimisto, lastensuojelun työntekijä puh. **48449340, 044-7449335.**
- Poliisi, Varsinais-Suomen poliisilaitos. **Yleinen hätänumero on 112.**
- Härkätien terveyskeskus päivystys arkisin klo 8-16 p. **02-48737200**, muut ajat T-sairaalan yhteispäivystys **02 313 8800.**
- Perheneuvola p. **02 4873 3315**

Koski TI palvelut:

- Sosiaalitoimisto, lastensuojelun työntekijä, puh. **044-7441138**
- Poliisi, Varsinais-Suomen poliisilaitos. **Yleinen hätänumero on 112.**
- Härkätien terveyskeskus päivystys arkisin klo 8-16, p. **02-48737200**, muut ajat T-sairaalan yhteispäivystys **02 313 8800.**
 - Perheneuvola p. **02 4873 3315**